

Informace pro lékařské praxe číslo 4/2017

ročník XIX

Vydavatel:

Švejnhová a přátelé, s. r. o.
IČO 271 38 933
DIČ CZ27138933
svejnhova@mac.com

Adresa redakce:

Konstantinova 1481/20,
149 00 Praha 4
Telefon: 267 910 430
info@infolekar.cz
www.infolekar.cz
www.medisurf.cz

Sazba, DTP:

Jan Kubeš, C&COM Advertising
www.ccom.cz

Tisk:

OMIKRON, spol. s r. o.

Rozesílá:

SEND Předplatné, spol. s r. o.

Šéfredaktorka:

MUDr. Hana Taxová

Jazykové korektury:

PhDr. Martin Valášek, Ph.D.

Objednávky předplatného:

Na adrese redakce

Technická podpora:

MAX

Registrace na Ministerstvu
kultury ČR pod číslem E 10883
ISSN: 1214-486X

Vydavatel nenes odpovědnost za údaje
a názory autorů jednotlivých článků nebo
inzerátů. Reprodukce obsahu je povolena
pouze s přímým souhlasem redakce.

Z obsahu příštího čísla:

Ordinace v rodinném domě
Přepočítání důchodů

část 1. Lékař a nemovitost > 3

- > **Zařadit nemovitost do obchodního majetku, nebo ne?**
Ing. František Elis, daňový poradce evid. č. 0056
- > **Daně z nemovitostí**
Ing. František Elis, daňový poradce evid. č. 0056
- > **Lékař a EET**
redakčně zpracováno
- > **Povinnost platit exmanželovi nájemné za užívání bytu po rozvodu**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem
- > **Rezervační smlouva na nemovitost a rizika**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem

část 2. Nemoc a nemocenská > 16

- > **Mateřská a rodičovská dovolená v souvislostech zdravotního pojištění**
Ing. Antonín Daněk, odborník na zdravotní pojištění
- > **Přivýdělký u mateřské a rodičovské dovolené**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem
- > **Porušení léčebného režimu**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem
- > **Některé aspekty nemocenského z pohledu zdravotního pojištění**
Ing. Antonín Daněk, odborník na zdravotní pojištění
- > **Dědění nároku na nevyplacené bolestné**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem
- > **Spoluodpovědnost za agresivní a duševně nemocné**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem

část 3. Poradna > 29

- > **Nadbytečnost**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem
- > **Povinnosti pacienta**
redakčně zpracováno
- > **Novela zákona o nelékařských zdravotnických povoláních**
JUDr. Jan Mach, advokát převážně zaměřený na problematiku zdravotnictví
- > **Zdravotní pojištění – když manžel pracuje v zahraničí**
Ing. Antonín Daněk, odborník na zdravotní pojištění
- > **Ptali jsme se za Vás**
Mgr. Oldřich Tichý, vedoucí tiskového oddělení a tiskový mluvčí VZP
- > **Odpověď na dotaz**
JUDr. Jan Mach, advokát převážně zaměřený na problematiku zdravotnictví
- > **Kritika zaměstnavatele a její řešení v soudní praxi**
Richard W. Fetter, právník zabývající se pracovním a občanským právem

Vážení předplatitelé, milí čtenáři,

dovolte mi po dlouhé době napsat úvodník.

Troufám si odhadnout, že většina z Vás tráví tím specifickým způsobem podnikání, kterým provoz lékařské praxe je, více času, než činí běžná pracovní doba. Jsem přesvědčena, že jste jistě zažili pocity, kdy jste museli zvažovat, které výdaje jsou nutné, o kolik zaměstnanců se dokážete postarat, a strávili jste nejméně jednu dovolenou starostmi o svou praxi. A to navzdory všem podmínkám, těžkostem a manažerským povinnostem, které na Vaši lékařskou profesi stát nakládá.

Je nám opravdu ctí, že někteří z Vás čtou naše články a rady už devatenáctým rokem.

Až podnikatele zase někdo označí za zloděje, tak dýchejte zhluboka. Vy sami nejlépe víte, kým nejste. Neztrácejte naději, až okolo Vás začne kroužit EET, zpřísnění podmínek při nakládání s osobními údaji nebo nějaká další novinka, o které ještě ani nevíme.

Těch povinností je a bude mnoho. Ale pojjí se s nimi i práva a jedno takové velkolepé lze zanedlouho svobodně využít – a tak, prosím, jděte volit. Vzdělaní lidé s rozhledem, jako jste Vy, naši čtenáři, dokáží posouvat věci správným směrem. Snad nebude tak zle...

*S úctou k Vaší práci
Mgr. Alena Švejnová,
vydavatelka časopisu*

PS: A pokud byste měli chuť strávit čtvrteční večer 5. 10. 2017 ve společnosti mé a mých hostů, ústavních právníků, přijměte srdečné pozvání do BIO OKO na Praze 7 ve 20.30 hod. a buďte VIP hosty na večeru nazvaném VOLBY PRO POKROČILÉ.
Více na straně 40.

Redakční rada:

Prof. MUDr. Hana Hrstková, CSc.
dětská klinika Dětské nemocnice
FN Brno-Bohunice

Doc. MUDr. Anna Nečasová, CSc.
Interní kardiologická klinika
FN Brno-Bohunice

MUDr. Věra Ševčíková
odborný asistent 1. LF UK Praha,
praktický lékař pro děti a dorost

Ing. František Elis
daňový poradce 0056

JUDr. Ing. Jaroslav Hostinský
advokát v Praze, katedra práva
VŠE v Praze

JUDr. Ing. Lubomír Janoušek
Specializovaný finanční úřad

JUDr. Jan Mach
advokát v Praze, odborný asistent
IPVZ, katedra medicínského práva

RNDr. Marek Petráš, Ph.D.
předseda Odborného spolku
pro očkování, z. s.

Jan Pištěk
odborný asistent,
akademický malíř

Děkujeme inzerujícím společnostem za pomoc při finančním zajištění projektu a vydávání časopisu.

FAVEA Plus, a. s.

HAUSBOTY4U, s. r. o.

NAVI team, s. r. o.

SERVIER, s. r. o. • Výstaviště Brno

www.zdraveobouvani.cz

> Zařadit nemovitost do obchodního majetku, nebo ne?

Po zveřejnění článku „lékař a nemovitost“ se okamžitě objevily dotazy, zda je lepší pořízenou nemovitost zařadit do obchodního majetku a příjmy danit jako příjmy z podnikání, nebo zda je lepší nemovitost do obchodního majetku nezařazovat a příjmy danit jako příjmy z pronájmu.

Následující řádky jsou pokusem o jejich zodpovězení.

Pokud budeme vycházet z předpokladu, že příjmy z pronájmu budou vyšší než výdaje na jejich dosažení, zajištění a udržení, pak je odpověď poměrně jednoduchá. Vzhledem ke skutečnosti, že příjmy z pronájmu nevstupují do vyměřovacího základu pro odvody sociálního a zdravotního pojištění, není z daňového hlediska relevantní důvod zařazovat nemovitost do obchodního majetku.

Podstatnějšími otázkami je, kdy se jedná o příjem z pronájmu, které částky jsou, případně nejsou součástí nájemného, jaké náklady lze uplatnit či jak se konkrétně příjmy z pronájmu zdaňují.

Součástí nájemného z bytů nebo jejich částí nejsou úhrady za ceny služeb spojených s užíváním bytu.

Obdobně v případě nájmu nebytových prostor nejsou součástí úhrady nájemného úhrady za služby, jejichž poskytování je spojeno s nájmem.

Zálohy na ceny služeb (např. za vytápění, za dodávku teplé vody, úklid společných prostor v domě, užívání výtahu, dodávku vody z vodovodů a vodáren, odvádění odpadních vod kanalizací, užívání domovní prádely, osvětlení společných prostor v domě, kontrolu a čištění komínů, odvoz popela a smetí, odvoz splašků a čištění žump, vybavení bytu společnou televizní a rozhlasovou anténou), které pronajímatel po uplynutí roku zúčtuje se skutečnými výdaji za tyto služby, nezahrnuje pronajímatel do zdanitelných příjmů a ani platby za tyto služby nezahrnuje do daňových výdajů.

Poskytuje-li některé služby sám pronajímatel, jsou zálohy na ceny těchto služeb zdanitelným příjmem pronajímatele.

U příjmů z pronájmu vzniká celá řada specifických situací, při kterých je třeba vyřešit, zda se jedná o příjem z pronájmu či nikoliv.

Příklad

Při přijetí kauce na případy pozdějšího nezaplacení nájemného nebo na poškození pronajatého majetku nájemcem se kauce nestává zdanitelným příjmem pronajímatele v momentě jejího přijetí. Stane se jím až v momentě (buď celá výše, nebo její část), kdy si z ní pronajímatel stáhne nezaplacené nájemné nebo jeho část nebo kauci použije na opravu poškozeného vybavení pronájemného majetku. Pokud tato situace nenastane a při ukončení pronájmu bude kauce vrácena nájemci, tak toto vrácení není (zcela logicky) daňovým výdajem pronajímatele.

U nájemce není složení kauce daňovým výdajem. Stává se jím až v okamžiku, kdy si ji pronajímatel (buď celou výší, nebo její část) stáhne na úhradu nájemného nebo opravu poškozeného vybavení pronajatého majetku. Pokud se nájemci kauce vrátí, tak (zase zcela logicky) není zdanitelným příjmem nájemce.

Příklad

Pronajímatel umožnil nájemci v minulosti, aby nad rámec nájemného vynaložil v jím pronajatých prostorech budovy výdaje na stavební úpravy, které byly technickým zhodnocením, a také mu dal písemný souhlas s odpisováním tohoto technického zhodnocení. V r. 2017 nájemce smlouvu o nájmu ukončil a žádnou náhradu za jím hrazené technické zhodnocení od pronajímatele neobdržel. U pronajímatele se jedná o nepeněžní příjem, který musí zdanit.

Ocení jej zůstatkovou cenou, které by technické zhodnocení mělo při rovnoměrném odpisování, nebo znaleckým posudkem. V roce 2017 zvýší o stejnou částku vstupní cenu při rovnoměrném odpisování (zůstatkovou cenu při zrychleném odpisování) a bude pokračovat v odpisování z této zvýšené vstupní ceny nebo ze zvýšené zůstatkové ceny.

Příklad

Lékař měl v roce 2017 příjmy z podnikání a ještě obdržel od společenství vlastníků jednotek podíl na příjmech za pronájem boční stěny domu pro účely reklamy ve výši 10 000 Kč. Proti tomuto příjmu nebyly vynaloženy žádné výdaje. Lékař zahrne tento příjem do svého daňového přiznání jako příjem z pronájmu. Jako daňový výdaj může uplatnit výdaje ve výši 30 %.

Společné jmění manželů

Příjmy z pronájmu plynoucí manželům z bezpodílového spoluvlastnictví se zdaňují jen u jednoho z nich, tzn. že se manželé mohou rozhodnout, u koho z nich se budou tyto příjmy zdaňovat. Lze předpokládat, že rozhodování bude ovlivněno celkovou daňovou optimalizací. Je však třeba počítat s tím, že pokud plyne manželům více takových příjmů z pronájmu, budou se všechny zdaňovat u vybraného manžela (manželky). A to i v případě, že plynou z pronájmu nemovitostí rozdílného charakteru (dům, byt, chata, garáž, pozemek).

Základ daně

Základem daně jsou příjmy snížené o výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení.

Pokud bude u příjmů z pronájmu uplatňovat pronajímatel výdaje ve skutečně prokázané výši a podle pravidel pro jejich daňovou uznatelnost dle zákona o daních z příjmů, pak je třeba si uvědomit některé skutečnosti, které na první pohled nejsou zřejmé.

Nelze odpisovat majetek, jehož bezúplatné nabytí bylo předmětem daně, ale bylo v době nabytí od daně osvobozeno. To se vztahuje i na případy, kdy došlo k bezúplatnému převodu družstevního bytu do osobního vlastnictví. To znamená, že odpisy z takto získaných bytů není možno jako daňový výdaj uplatnit. Odpisy technického zhodnocení majetku vyloučeného z odpisování však ano. Jde o tzv. jiný majetek, který lze samostatně odpisovat, a to stejným způsobem jako klasický hmotný majetek. Technické zhodnocení se zařadí do stejné odpisové skupiny jako byt (nejčastěji do skupiny 5) a ze vstupní ceny technického zhodnocení lze odpisy jako daňový výdaj uplatňovat.

Příklad

Poplatník po převodu družstevního bytu do osobního vlastnictví nechal v roce 2017 vyždít dřívě umakartové jádro a pořídil do něho sprchový kout, který tam nebyl, za celkem 100 000 Kč. V tomto případě proti následným příjmům z pronájmu může uplatnit jako daňový výdaj odpisy ze vstupní ceny 100 000 Kč.

Příklad

Poplatník si pořídil družstevní byt, který v roce 2013 pronajímal, a chce si uplatnit jako daňový výdaj proti příjmům z pronájmu výdaje za pořízení členského podílu, tedy za členská práva v družstvu. Tyto výdaje nelze jednorázově proti příjmům z pronájmu uplatnit. Nelze je uplatnit ani postupně prostřednictvím daňových odpisů, protože poplatník není majitelem bytu. Lze je uplatnit pouze v případě prodeje těchto členských práv, pokud tento prodej nebude od daně osvobozen (po uplynutí více než 5 let od jejich nabytí).

Stejně tak nemůže například uplatnit jako daňový výdaj tvorbu rezervy na opravy tohoto bytu, protože není vlastníkem.

Kdyby však poplatník provedl v bytě technické zhodnocení, tak by ho mohl samostatně odpisovat, ovšem pouze za podmínky, že by dostal k odpisování písemný souhlas družstva. Pokud by výše uvedená rekonstrukce stála méně než 40 000 Kč, mohla by se uplatnit jednorázově jako daňový výdaj. Jako jednorázový daňový výdaj by byly uznatelné i vynaložené výdaje na vybavení pronajímaného bytu samostatnými movitými věcmi, jejichž pořizovací cena v jednotlivém případě nepřesáhla 40 000 Kč (např. nábytek, televize, volně položený koberec).

Příklad

Zálohy, které pronajímatel družstevního bytu platí družstvu do fondu oprav, nejsou daňovým výdajem, protože jsou určeny na financování oprav v budoucnosti a v okamžiku jejich platby nelze určit, zda budou použity skutečně na opravy nebo technické zhodnocení bytu, a ani není jisté, zda bude poplatník v momentě financování konkrétní akce ještě vůbec byt pronajímat. Jako daňový se uzná až skutečný výdaj, a to v tom roce, kdy bude oprava uskutečněna a zaplácena. Podkladem pro uplatnění výdaje je potom vyúčtování družstva, kde bude uvedeno, jaká částka připadá na konkrétního nájemce družstevního bytu, který on dále pronajímal.

Příklad

Pokud si pronajímatel například pořídil pro účely pronájmu byt s pomocí hypotečního úvěru, pak, pokud bude uplatňovat výdaje ve skutečně vyšší a nikoliv procentem z příjmů, tak je uplatní jako daňový výdaj.

Dotaz

Lze uplatnit u příjmů z pronájmu v rámci skutečných výdajů i paušální výdaj na dopravu?

Odpověď

Ano lze, a to za podmínek stanovených v zákoně o daních z příjmů, který nevyklučuje použít toto ustanovení u příjmů z pronájmu. Přitom pokud je automobil

používán jenom pro účely pronájmu, a nikoliv i pro podnikání, tak se z něho neplatí silniční daň.

Výdaje procentem z dosažených příjmů (bez prokazování)

Neuplatní-li poplatník výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, může je uplatnit ve výši 30 % z příjmů, nejvýše však do částky 300 000 Kč. Způsob uplatnění výdajů podle tohoto odstavce nelze zpětně měnit.

Komentář

Poplatník si může vybrat, jestli bude uplatňovat výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, nebo je uplatní prostým výpočtem ve výši 30 % z dosažených příjmů.

Tento druhý způsob uplatňování výdajů výrazně omezuje prostor pro možné konfliktní situace se správcem daně při eventuálních daňových kontrolách.

Dotaz

Poplatník dosáhl v roce 2017 příjmy z pronájmu ve výši 1 400 000 Kč a chtěl by u nich uplatnit výdaje ve výši 30 % z příjmů s tím, že by ale uplatnil tyto výdaje nejvýše do částky 300 000 Kč.

Je takový postup možný?

Odpověď

Ano, takovýto postup je možný.

Evidenční povinnosti při uplatňování výdajů procentem z dosažených příjmů

Uplatní-li poplatník výdaje podle procenta z dosažených příjmů, jsou v částkách výdajů zahrnuty veškeré výdaje poplatníka vynaložené v souvislosti s dosahováním příjmů z pronájmu. Poplatník, který uplatňuje výdaje procentem z příjmů, je povinen vždy vést záznamy o příjmech a evidenci pohledávek vzniklých v souvislosti s pronájmem.

INZ. FAVEA

Komentář

Pokud poplatník uplatní daňové výdaje procentem z příjmů, jsou v těchto částkách zahrnuty veškeré daňové výdaje vynaložené v souvislosti s dosahováním příjmů z pronájmu, tedy i odpisy majetku, jehož odpisování bylo v minulosti zahájeno.

Pokud poplatník uplatní daňové výdaje procentem z příjmů, uplatní takto výdaje ze všech příjmů, které tvoří jeden dílčí základ daně, tedy ze všech příjmů z pronájmu (dům, byt, chata, garáž, pozemek).

Evidenční povinnosti při uplatňování skutečných výdajů

Poplatníci mající příjmy z pronájmu a uplatňující u těchto příjmů skutečné výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení vedou záznamy o příjmech a výdajích vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů v časovém sledu, evidenci hmotného majetku, který lze odpisovat, evidenci o tvorbě a použití rezervy na opravy hmotného majetku, pokud ji vytvářejí, evidenci o pohledávkách a závazcích ve zdaňovacím období, ve kterém dochází k ukončení pronájmu, a mzdové listy, pokud vyplácejí mzdy.

Poznámka

Pronajímáný majetek se nepovažuje za obchodní majetek ve smyslu zákona o daních z příjmů. Nedochozí tedy k nevýhodě při osvobození příjmů z jeho prodeje.

*Ing. František Elis,
daňový poradce 0056*

> Daně z nemovitostí

V této části se budeme nejprve zabývat daní z nabytí nemovitých věcí. Problematiku řeší zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí. My se omezíme pouze na situace, které lze předpokládat v případech pořízení nemovitostí pro účely poskytování zdravotních služeb.

Poplatník daně

Od 1. 11. 2016 je poplatníkem daně vždy nabyvatel, tedy v našem případě kupující. Změna osoby poplatníka odstraňuje institut ručení.

Předmět daně

Předmětem daně je úplatné nabytí vlastnického práva k nemovité věci, která je pozemkem, stavbou nebo jednotkou nacházejícími se na území ČR.

Úplata

Úplatou se rozumí částka v peněžních prostředcích, které mají být nebo jsou poskytnuty za přijaté plnění.

Osvobození od daně

Zákonné opatření řeší osvobození od daně ve vymezených případech.

Pro námi předpokládané potřeby poskytovatelů zdravotních služeb se jedná především o osvobození u novostaveb.

Základ daně

Základem daně je nabývací hodnota snížená o uznatelný výdaj.

Nabývací hodnota

Nabývací hodnotou je sjednaná cena, srovnávací daňová hodnota, zjištěná cena nebo zvláštní cena.

Poznámka: Zde se pro mnohé již situace stává nepřehlednou. Pro naše potřeby si vystačíme s cenou sjednanou a cenou zjištěnou.

Sjednaná cena

Sjednanou cenou se rozumí úplata za nabytí vlastnického práva k nemovité věci.

Zjištěná cena

Zjištěná cena je cena zjištěná podle zákona upravujícího oceňování majetku (cena dle znaleckého posudku).

Uznatelný výdaj

Uznatelným výdajem je odměna a náklady prokazatelně zaplacené poplatníkem znalci za znalecký posudek určující zjištěnou cenu, je-li tento posudek vyžadovanou přílohou daňového přiznání.

Sazba

Sazba daně z nabytí nemovitých věcí činí 4 %.

Výpočet daně

Daň se vypočte jako součin základu daně zaokrouhleného na celé stokoruny nahoru a sazby daně.

Místní příslušnost

Místně příslušným ke správě daně z nabytí nemovitých věcí je správce daně, v jehož obvodu územní působnosti se nemovitá věc nachází.

Daňové přiznání – lhůta pro podání

Daňové přiznání k dani je poplatník povinen podat nejpozději do konce třetího kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž byl v katastru nemovitostí proveden vklad vlastnického práva k nemovité věci.

Daňové přiznání – přílohy

Přílohou daňového přiznání je

- písemnost, na jejímž základě bylo zapsáno vlastnické právo do katastru nemovitostí, s příloženým vyzněním katastrálního úřadu o provedeném vkladu do katastru nemovitostí,
- znalecký posudek o zjištěné ceně,
- uplatní-li poplatník uznatelný výdaj, je přílohou daňového přiznání doklad o zaplacení odměny a nákladů znalci za znalecký posudek určující zjištěnou cenu.

Přílohy daňového přiznání postačí přiložit v prosté kopii v listinné nebo elektronické podobě.

Placení daně

Činí-li daň méně než 200 Kč, daň se nepředepíše a neplatí.

Záloha

Poplatník je povinen platit daň z nabytí nemovitých věcí prostřednictvím zálohy ve výši 4 % sjednané ceny. Záloha se zakrouhuje na celé koruny nahoru.

Záloha je splatná v poslední den lhůty stanovené pro podání daňového přiznání. Je-li daň vyšší než záloha, je rozdíl mezi daní a zálohou splatný ve lhůtě 30 dnů od doručení platebního výměru.

Neodchyluje-li se vyměřovaná daň od vyměřované zálohy, hledí se na vyměřovanou zálohu jako na tvrzenou daň.

Poznámka: Shora uvedené informace slouží pouze pro hrubou orientaci potenciálního poskytovatele zdravotních služeb se zájmem o pořízení nemovitosti. Lze důvodně předpokládat, že vypracování daňového přiznání bude svěřeno odborníkovi.

Následně se zaměříme na daň z nemovitých věcí. Problematiku řeší zákon ČNR 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů. Zákon má dvě části. Ta první se týká daně z pozemků, ta druhá daně ze staveb a jednotek.

Pro poskytovatele zdravotních služeb je důležité, že:

Dle § 4 odst. 1. písm. g) bod 6 tohoto zákona jsou od daně z pozemků osvobozeny pozemky tvořící jeden funkční celek se zdanitelnou stavbou nebo jednotkou sloužící zdravotnickému zařízení uvedenému v rozhodnutí o udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb nebo v rozhodnutí o registraci. Přitom pozemkem tvořícím jeden funkční celek se zdanitelnou stavbou nebo zdanitelnou jednotkou se rozumí část pozemku nezbytně nutná k provozu a plnění funkce této zdanitelné stavby nebo zdanitelné jednotky. Nutnou podmínkou pro osvobození od daně je, že nejsou užívány k podnikání, pronajímány nebo propachtovány. Poplatník daně uplatní nárok na osvobození v daňovém přiznání.

Dle § 9 odst. 1. písm. k) bod 6 zmiňovaného zákona jsou od daně ze staveb a jednotek osvobozeny zdanitelné stavby nebo zdanitelné jednotky sloužící zdravotnickým zařízením uvedeným v rozhodnutí o udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb nebo v rozhodnutí o registraci. Podléhá-li osvobození pouze část stavby nebo jednotky, zjistí se nárok na osvobození z poměru, v jakém je podlahová plocha nadzemní části stavby nebo podlahová plocha jednotky podléhající osvobození k celkové podlahové ploše nadzemních částí zdanitelné stavby nebo podlahové ploše zdanitelné jednotky. Zdanitelné stavby, s výjimkou budov obytných domů, a zdanitelné jednotky, které zahrnují nebytový prostor jiný než sklep nebo komoru, jsou osvobozeny od daně ze staveb a jednotek, nejsou-li užívány k podnikání, pronajímány nebo propachtovány. Jsou-li pronajaty nebo propachtovány obci, kraji nebo organizační složce státu anebo příspěvkové organizaci, jsou osvobozeny za předpokladu, že nejsou užívány k podnikání. Poplatník uplatní nárok na osvobození od daně ze staveb a jednotek v daňovém přiznání.

*Ing. František Elis,
daňový poradce 0056*

> Lékař a EET

Poskytovatelům zdravotních služeb vznikne povinnost k EET od 1. března 2018.

Omlouváme se za předchozí nepřesnou informaci, která vyplývala z předchozího, nyní již překonaného výkladu a podle které poskytovatel zdravotních služeb, který má příjmy nižší než 300 000 Kč ročně nemusí zavádět elektronickou evidenci tržeb.

Tuto elektronickou evidenci nemusí zavádět pouze poskytovatel, který nepřijímá žádné finanční prostředky v hotovosti.

Možnost nezavádět elektronickou evidenci tržeb při ročním příjmu těchto tržeb pod 300 000 Kč je dána jen tzv. veřejně prospěšným subjektům, mezi které z málo pochopitelných důvodů nejsou zařazeni poskytovatelé zdravotních služeb.

redakčně zpracováno

Společnost Elis a Elis, s. r. o.

**nabízí zpracování ocenění
lékařských praxí fyzických
i právnických osob
všech odborností**

**tel.: 602 437 166,
e-mail: poradce@mybox.cz
www.elis-dane.cz**

INZ. LYMPHO

> Povinnost platit exmanželovi nájemné za užívání bytu po rozvodu

I když jste nikdy nepodepsali žádnou nájemní smlouvu a nezávázali se platit nájemné, tak pokud je dům či byt exmanžela a ne společný (nebyl tedy pořízen za trvání manželství do společného jmění manželů, ale manžel jej získal ještě před sňatkem, anebo sice za trvání manželství, ale jako dar nebo dědictví atp.), musíte po rozvodu platit až do odstěhování nájemné a služby bývalému manželu!

Nezaplatíte-li včas, tak i s úroky z prodlení!

Exmanželovi došla po rozvodu trpělivost s exmanželkou a zažaloval ji o placení nájmu za užívání domu, jehož je vlastníkem, a náhradu za spotřebovaný plyn a elektřinu, a to i s příslušenstvím z titulu prodlení s úhradou plateb. Téměř 2 roky (od 1. 9. 2009 do 31. 7. 2011) mu totiž žalovaná nic neplatila, ačkoliv ji k tomu vyzval.

Nižší soudy jí uložily povinnost zaplatit. Marně se žalovaná bránila s poukazem na to, že mezi účastníky sporu (exmanžely) nikdy nebyla uzavřena nájemní smlouva, podle které by měla platit nějaké nájemné. Neuspěla ani s požadavkem, aby vůči požadovanému nájemnému a úhradě spotřebovaných služeb byly započteny televizní a rozhlasové poplatky, soud poukázal na to, že jejich placením plnila jen svou zákonnou povinnost, neboť přístroje – jak přijímač televizní, tak rozhlasový – užívala. Rozhodně ale odmítla platit vysoké poplatky z prodlení. Věc se dostala až k Nejvyššímu soudu ČR.

Exmanžel v bytě exmanžela je na tom jako nájemce po výpovědi od pronajímatele

Nejvyšší soud ČR shrnul dosavadní skutkové i právní výsledky sporného řízení tak, že v posuzované věci bylo soudy zjištěno, že žalované nikdy právo nájmu k domu (ani žádnému prostoru v něm) neschválilo; její právní důvod bydlení v tomto domě byl dán toliko z titulu příslušníka domácnosti žalobce. Nejvyšší soud konstatoval, že i když jde o bývalé manžele, je věc třeba posuzovat stejně, jako by šlo o právní vztah pronajímatele a osoby – bývalého nájemce, jemuž po skončení nájmu bytu svědčí právo v bytě bydlet do zajištění bytové náhrady. Osoba, již svědčí podle právo v bytě bydlet do zajištění odpovídající bytové náhrady, má (měla) povinnost platit úhradu za užívání bytu ve výši, která odpovídá výši nájemného sjednaného za trvání nájemního poměru. S ohledem na rozsah užívání a obvyklou výši nájemného v daném místě se dospělo k závěru, že žalovaná měla za užívání domu platit částku 3 968,80 Kč měsíčně a k tomu služby.

I Nejvyšší soud ČR potvrdil ve svém rozsudku spis. zn. 26 Cdo 1408/2016, ze dne 3. 5. 2017, že exmanželka musí exmanželovi dlužné peníze za užívání domu zaplatit.

Exmanžel ale zaplatí desetkrát menší sankci než bývalý nájemce

Jedno se ale žalované přece jenom při obraně svých zájmů na základě dovolání k Nejvyššímu soudu povedlo, totiž to, že nemusí platit vysoké poplatky z prodlení, ale jen úrok z prodlení.

Bývalý nájemce má po dobu, než je mu zajištěna soudem stanovená bytová náhrada, práva a povinnosti (týkají-li se placení nájemného) stejné jako za trvání nájemního vztahu, má tedy i povinnost platit úhradu za užívání bytu ve výši, která odpovídá výši nájemného sjednaného za trvání nájemního poměru, včetně povinnosti zaplatit poplatek z prodlení při opožděném zaplacení této úhrady.

Rovněž osoba, již svědčí právo bydlení v bytě do zajištění bytové náhrady, ač nikdy nebyla nájemcem, musí mít práva obdobná jako v době před tím, než ztratila právní titul opravňující ji k užívání bytu a byla jí soudem uložena povinnost byt vyklidit po zajištění bytové náhrady.

Má tedy povinnost platit za užívání bytu úhradu, která odpovídá výši obvyklého nájemného, a při prodlení s placením této úhrady má povinnost zaplatit úrok z prodlení.

Povinnost zaplatit poplatky z prodlení má ovšem jen nájemce bytu při opožděném zaplacení nájemného.

Na osobu, které nikdy právo nájmu nevzniklo a důvod k bydlení v bytě má na základě jiného práva (zpravidla půjde o právo odvozené od rodinněprávního vztahu k nájemci či vlastníkovu bytu), povinnost platit poplatky z prodlení nedopadala a nedopadá, a to nejen v době, kdy byt užívá na základě svého odvozeného práva, ale ani v době, kdy byt užívá po rozhodnutí soudu o vyklizení do okamžiku zajištění bytové náhrady.

Nezaplatila-li tedy žalovaná úhradu za užívání prostor v předmětném domě, nemohla jí vzniknout povinnost zaplatit poplatek z prodlení, ale jen úrok z prodlení.

Za dlužné platby od 1. 1. 2016 už jenom nižší úrok z prodlení

Výše poplatku z prodlení do 31. 12. 2013 činila za každý den prodlení 2,5 promile (0,0025) dlužné částky, nejméně však 25 Kč za každý i započatý měsíc prodlení. Od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2015 výše poplatku z prodlení činila za každý den prodlení 1 promile (0,001) dlužné částky, nejméně však 10 Kč za každý, i započatý měsíc prodlení.

Přepočteme-li sazbu poplatku z prodlení v letech 2014 a 2015 na roční úrok, dostaneme 36,5 %.

Úrok z prodlení totiž je, respektive byl, podstatně (4,5krát) nižší než poplatek z prodlení; do r. 2013 (a právě v té době se dostala exmanželka do prodlení) byl dokonce více než 10,5krát nižší!

Úrok z prodlení totiž odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů. Aktuálně činí úrok z prodlení 8,05 % ročně.

Exmanželka tedy musí zaplatit dlužné nájemné a úhradu za služby, ale s více než desetkrát menší sankcí za prodlení, než exmanžel žádal.

Ohledně prodlení by od 1. 1. 2016 (ať už jde o nájem či platbu výši nájmu odpovídající či úhradu za služby spojené s užíváním bytu nebo domu) problém – rozpor, zda platit poplatek z prodlení, nebo úrok z prodlení, nevznikl, protože poplatek z prodlení byl zrušen.

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se pracovním
a občanským právem*

> Rezervační smlouva na nemovitost a rizika

Rezervační smlouva je první, co zájemci realitní kancelář nabídne k podpisu. Je třeba se vyvarovat chyb při jejím uzavírání. Bránit se, pokud je nevýhodná! Poradíme jak.

Koupě nemovitosti je zpravidla největší životní investicí, a přesto jejímu smluvnímu ošetření věnuje hodně lidí málo pozornosti a šetří tam, kde by neměli, což se jim může vymstít. Ostatně praxe při pořizování nemovitostí je opravdu specifická a relativně kuriózní ve srovnání s tím, že i zboží za několik stokorun můžete do 14 dnů nebo i později vrátit, a to přesto, že jste je nekoupili v zásilkovém obchodě – mnoho obchodníků umožňuje si věc vyzkoušet a zvážit její užitečnost a koupí; také v zaměstnání si obvykle sjednáváte zkušební dobu; kdežto nemovitost někteří vidí jen jednou, někdo dvakrát a už nastávají stotisícová nebo milionová vydání a s nimi spojená rizika...

V článku vycházím z dlouholetých a bohužel vesměs negativních zkušeností z vlastní praxe při řešení případů a hlavně problémů, které se zpravidla vždy vyskytly, když prodej nebo koupí zprostředkovala realitní kancelář (čímž netvrdím, že se nevyskytly, když kupující a prodávající jednali přímo bez zprostředkovatele, ale v takovém případě aspoň nikdo nikomu nevnucoval rezervační smlouvu a nekomplikoval vztahy a nezdržoval řešení svými zájmy na provizi), kdy jsem jako právník pomáhal celé řadě lidí, jakož i z vlastních zkušeností s pořízením nového bydlení. Vycházím i z poznatků jiných právníků, působících v advokátních kancelářích, a jejich odborných prací (Drha, L.: Rezervační smlouva v transakcích s nemovitostmi, epravo.cz, 29. 6. 2015; Hafner, J.: Rezervační smlouva v realitních transakcích, epravo.cz, 29. 6. 2017; Olšina, J.: Právní rizika při koupi nemovitosti a jak jim předcházet, epravo.cz, 27. 6. 2017.

Pokud někomu přijde mé pojednání vůči realitním kancelářím příliš kritické, nechť se seznámí s článkem Ladislava Drhy, jenž je mnohem kritičtější.). Spoléhat jen na služby realitní kanceláře, pokud nemáte dostatečné zkušenosti nebo právní vzdělání, se nemusí vyplatit, vždy je lepší konzultovat postup a návrhy smluv před uzavřením s vlastním důvěryhodným právníkem zběhlým v oblasti právních vztahů k nemovitostem. A spolupracovat i s dalšími odborníky – jde-li o byt či dům, např. se stavařem, technikem činným ve výstavbě atp. Péče, námaha, ale i prostředky vynaložené na kontrolu smlouvy a prověrku nemovitosti jsou dobře vynaloženou investicí.

Důvěřuj, ale prověřuj

Realitní kanceláře velice často dlouhodobě využívají bez zohlednění specifík každého jednotlivého obchodu pro všechny transakce jeden vzor smlouvy, který leckdy ani neodpovídá platné právní úpravě a výkladové praxi soudů (judikatuře). Takové smlouvy tedy nikterak nezohledňují odlišnou povahu konkrétní transakce a specifické zájmy jejích účastníků. Někdy opravdu realitní makléři jen bezmyšlenkovitě kopírují text uložený na počítači. Setkal jsem se s případem, že jednu nemovitost „prodala“ realitní kancelář dvakrát po sobě, totiž nejprve byla předmětná nemovitost uvedena v jedné kupní smlouvě a posléze v další mezi zcela jinými účastníky, kterým šlo o úplně jinou nemovitost. Samozřejmě že to byla ostudná neprofesionální, lajdáctví realitního makléře, ale také to bylo ukázkou nedbalosti účastníků smlouvy, kteří podepsali její vyhotovení zřejmě bez čtení, bez jakékoliv kontroly.

Přitom je pozoruhodné, že v inzerátech realitních kanceláří často bývá uvedeno, že cena zahrnuje provizi a právní služby. Ty jsou vesměs žalostně diletantské, ale především realitní kanceláře vůbec nejsou oprávněny právní služby poskytovat! Ostatně makléři málokdy mívají právní vzdělání. Jen ty nejserióznější, a není jich mnoho, využívají služeb a spolupráce s oprávněnými poskytovateli právních služeb za úplaty, tedy advokáty.

Nepodepisujte vzor, formulář, vyjednávejte o obsahu smlouvy

První smlouva, kterou realitní kancelář nabídne k podpisu zájemci, jenž projeví o nemovitost vážný zájem, se většinou nazývá rezervační (řídčeji blokační), nebo smlouva o složení zálohy atp. Kupující často bývá při projevení zájmu o nemovitost ze strany realitní kanceláře vystaven tlaku, někdy i nevybíravému, na uzavření této rezervační smlouvy, často bez možnosti její úpravy, ačkoliv sjednaná práva a povinnosti bývají obvykle hrubě vychýleny ve prospěch realitní kanceláře.

Smlouva užívaná většinou realitních kanceláří a zprostředkovatelů zahrnuje především (ovšem současně povýtce jen) závazek kupujícího, resp. budoucího kupujícího – tedy zájemce – složit určitou finanční částku (zálohu), a to zásadně nejméně ve výši provize pro realitní kancelář, o kterou je navýšena inzerovaná kupní cena, a uzavřít do určité doby kupní smlouvu na ve smlouvě specifikovanou nemovitost. Málokdy zahrnuje také relevantní povinnosti realitního zprostředkovatele nebo dokonce druhé strany – prodávajícího.

Maximálně se stanoví, že po dobu rezervace nebude nemovitost nabízena jiným zájemcům.

Nejvíce ujednání je věnováno závazku složit rezervační zálohu a způsobu jejího vypořádání v případě realizace obchodního případu, tedy uzavření kupní smlouvy a převodu nemovitosti, pak je záloha

započtena na kupní cenu resp. na úhradu provize pro realitní kancelář; pro případ, že se obchod neuskuteční, je záloha propadná (zájemci, který ji složil, se nevrací).

Realitní kanceláře a zprostředkovatelé totiž běžně v rezervačních smlouvách sjednávají se zájemci o koupi nemovitosti (potenciálními kupujícími) povinnost zájemce uhradit smluvní pokutu odpovídající svou výší rezervačnímu poplatku, a to pro případ, že nedojde k uzavření smlouvy o prodeji nemovitosti z důvodů spočívajících na straně zájemce.

Nespoléhejte na to, že co není ve smlouvě, je v zákoně

Na rozdíl od smlouvy kupní, resp. smlouvy o smlouvě budoucí kupní občanský zákoník tuto smlouvu jako smluvní typ nezná (neupravuje), nestanoví její pravidla, její obsah, její náležitosti. Jde tedy o smlouvu nepojmenovanou (inominátní) ve smyslu ust. § 1746 odst. 2 občanského zákoníku, a je tak ponecháno na smluvních stranách, tedy jejich účastnících, aby si svá práva a povinnosti vzájemně upravily.¹ Problém však je v tom, že až na vzácné výjimky je uzavírána smlouva tak, jak ji navrhuje realitní kancelář, a ta ji pocho-pitelně koncipuje, aby byla výhodná především pro ni, nikoliv pro druhou stranu – zájemce o nemovitost.

Zájemci se mnohdy ani nesnaží obsah smlouvy ovlivnit, vyjednávat o její podobě. Pokud vám text smlouvy nevyhovuje a realitní zprostředkovatel odmítá o obsahu smlouvy jednat, v žádném případě nelze doporučit další spolupráci s ním, natož uzavření rezervační smlouvy. V praxi je tato smlouva obvykle uzavírána jako dvoustranná, tedy pouze mezi zájemcem a realitní kanceláří, nikoliv jako trojstranná, tedy aby jejím účastníkem byl i prodávající (budoucí prodávající), což je ale zásadní chyba (někteří právníci označují takové rezervační smlouvy za právní paskvil). Chyba, které však může zájemce případně využít, i když to nebude mít snadné.

Pokud rezervaci nepodepsal i prodávající, můžete chtít zálohu vrátit

V případě následného neuzavření kupní smlouvy ve sjednané lhůtě s prodávajícím z důvodu na straně zájemce má být podle rezervační smlouvy složená záloha započtena, použita na úhradu sjednané smluvní pokuty ve prospěch realitní kanceláře (málokdy též prodávajícího).

Taková ujednání jsou však neplatná. Proto můžete žádat vrácení zálohy a případně si ji vysoudit, pokud není vrácena dobrovolně. Ačkoliv většina realitních kanceláří v praxi uplatňuje propadnou zálohu, a proto si ji v případě neuskutečnění obchodu ponechává a nevrací, nemají realitní zprostředkovatelé na smluvní pokutu podle práva nárok.

Realitní kancelář je povinna složenou zálohu vrátit, a to nejen tehdy, pokud zájemce dostatečně neseznámila s právním a faktickým stavem nemovitosti, tedy zamlčela mu některé negativní skutečnosti, jež mu brání, aby si nemovitost koupil nebo koupil za daných podmínek (a to se děje velmi často, makléři vůbec nemovitost a jejího vlastníka neprověřují, ani nevědí, co nabízejí), ale i tehdy, pokud si zájemce prostě jen svůj zájem rozmyslí.

Nejvyšší soud ČR již několikrát nárok realitních kanceláří na smluvní pokutu odmítl a naopak uznal nárok zájemců na vrácení složené rezervační zálohy. V rozhodnutí spis. zn. 32 Cdo 3337/2011, ze dne 28. 5. 2013, uzavřel: „Zavázat se k uzavření budoucí kupní smlouvy mohou pouze účastníci smlouvy, která má být jimi v budoucnu uzavřena; jiný subjekt se sám může zavázat, že do dohodnuté doby uzavře smlouvu, pouze je-li nepřímým zástupcem účastníka budoucí smlouvy.“

Dále lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 33 Cdo 3448/2012, ze dne 24. 7. 2013.

Sporný případ s precedenčním významem

Zájemci o koupi nemovitosti (v soudním sporu žalobci) uzavřeli s realitním makléřem (žalovaným) smlouvu o rezervaci rodinného domu, ve které se zavázali nejpozději do konce rezervační lhůty uzavřít s prodávajícím (tj. třetí osobou) kupní smlouvu na předmětné nemovitosti s tím, že uhradili ve prospěch žalovaného – jako zprostředkovatele prodeje nemovitosti – „rezervační poplatek“ ve výši 60 000 Kč, označený jako součást kupní ceny.

Pro případ, že by nedošlo k uzavření kupní smlouvy z důvodů okolností na straně prodávajícího nebo žalovaného, bylo ujednáno, že žalovaný vrátí žalobcům rezervační poplatek snížený o náklady. Naopak pro případ, že by nedošlo v rezervační lhůtě k uzavření kupní smlouvy z důvodů okolností zapříčiněných žalobci, zaplatí žalobci – jako zájemci o koupi nemovitosti – žalovanému smluvní pokutu ve výši rezervačního poplatku.

Smluvní strany sice uzavřely kupní smlouvu v rezervační lhůtě, ale následně od ní – stále v rezervační lhůtě – žalobci odstoupili pro podstatné vady kupovaných nemovitostí. Žalovaný realitní makléř odmítl rezervační poplatek žalobcům vyplatit, a proto jej zažalovali. Soud prvního stupně i odvolací soud žalobě nevyhověly, když dospěly k závěru, že rezervační smlouva představuje platnou tzv. nepojmenovanou smlouvu, a to včetně ujednání o smluvní pokutě.

Nejvyšší soud ČR potvrdil správnost závěrů nižších soudů, že sjednaná rezervační smlouva představuje nepojmenovanou smlouvu, a to mj. pro závazek žalovaného nenabízet po dobu rezervační lhůty předmětnou nemovitost k prodeji, vyvíjet činnost směřující k tomu, aby žalobci mohli uzavřít kupní smlouvu, případně smlouvu o smlouvě budoucí, a poskytnout právní servis. Vyhodnotil význam ustanovení smlouvy, jimiž se žalobci vůči žalovanému zavázali uzavřít do určité doby kupní smlouvu s prodávajícím jako vlastníkem předmětných nemovitostí (tj. třetí osobou), zaplatit žalovanému

rezervační poplatek ve výši 60 000 Kč, který měl být součástí budoucí kupní ceny, a konečně vyslovili souhlas s ujednáním, že při nesplnění jejich závazku uzavřít kupní smlouvu „propadne“ uhrazený rezervační poplatek jako smluvní pokuta žalovanému. Nejvyšší soud však uzavřel, že pokud zprostředkovatel prodeje nejedná jako zástupce budoucího prodávajícího, je ujednání, ve kterém se zájemce o koupi zaváže uzavřít do určité doby kupní smlouvu s budoucím prodávajícím, neplatné. V situaci, kdy jsou ujednání smlouvy o rezervaci neplatná, resp. přinejmenším ujednání o závazku zájemce uzavřít kupní smlouvu, nemohlo dojít ani k platnému sjednání smluvní pokuty. Nejvyšší soud ČR proto rozhodnutí nižších soudů zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení. V rozhodnutí spis. zn. 33 Cdo 3448/2012, ze dne 24. 7. 2013, NS ČR konstatoval: „Nejedná-li zprostředkovatel prodeje jako zástupce budoucího prodávajícího, je ujednání, kterým se zájemce o koupi ve smlouvě se zprostředkovatelem zaváže uzavřít do určité doby kupní smlouvu s budoucím prodávajícím, neplatné.“ (Tyto případy byly posuzovány ještě podle starého zrušeného občanského zákoníku, mám však stejně jako většina právníků za to, že závěry NS ČR platí i za účinnosti nového občanského zákoníku.) V případě, kdy je rezervační smlouva uzavřena pouze mezi realitní kanceláří a zájemcem a z důvodu na straně zájemce následně nebude uzavřena v dohodnutém termínu kupní smlouva s prodávajícím majitelem (vlastníkem), který není účastníkem rezervační smlouvy, je ujednání o povinnosti zájemce zaplatit smluvní pokutu a oprávnění realitní kanceláře uspokojit své právo na ni ze složené zálohy neplatné. To však neznamená, že by zájemci měli rezervační smlouvu podceňovat, měli by ji vždy pečlivě prostudovat, zvážit její dopady, konzultovat věc s právníkem. Pokud však realitní makléř nevystupuje jako zástupce prodávajícího, nedojde k platnému sjednání rezervační smlouvy, a tím ani ke sjednání platného ujednání o smluvní pokutě.

Jak už bylo naznačeno, je-li účastníkem trojstranné rezervační smlouvy též budoucí prodávající, pak se už zájemce z takové smlouvy bez následků vyvlékne těžko. Smlouva by měla být vyvážená, a proto vedle povinnosti uhradit smluvní pokutu pro případ neuzavření smlouvy z důvodů na straně zájemce by měla být sjednána smluvní pokuta pro opačný případ, kdy ve stanovené lhůtě neuzavře kupní smlouvu prodávající. Smluvní pokuta, kterou bude případně platit zájemce, by pak měla být rozdělena mezi majitele nemovitosti a realitní kancelář, obdobně může být rozdělena mezi realitní kancelář a zájemce, pokud ji bude platit prodávající.

Co uvést do rezervační smlouvy

Rezervační smlouva by neměla obsahovat jen určení předmětné nemovitosti, o kterou jde, ujednání o době, po kterou bude rezervována (do které bude uzavřena kupní smlouva nebo smlouva o budoucí kupní smlouvě, pokud bude čerpán např. hypoteční úvěr) a sankce za neuzavření smlouvy. Také by měly být uvedeny povinnosti, které má realitní zprostředkovatel splnit (především čeho se má zdržet – nenabízet nemovitost dalším zájemcům; dále co má pro kupujícího a prodávajícího aktivně vykonat – zajistit smlouvu nebo smlouvy, doručit na katastr, připravit podání k dani z nabytí nemovitosti aj.; případně i vůči realitní kanceláři může být sjednána smluvní pokuta za nedodržení jejich závazků). Mnohokrát jsem zažil, že po složení zálohy, tedy získání provize, ztratila realitní kancelář o věc zájem, přestala pomáhat, poskytovat součinnost, kterou by poskytovat měla, přinejmenším prodávajícímu, ale správně i kupujícímu. Musel jsem věc buď sám pro obě strany na žádost jedné z nich, nebo společně s právníkem druhé strany dokončit. Mnohdy by stálo za to usilovat právní cestou o snížení úplaty pro realitní kancelář, tedy vrácení části zaplacené provize, protože neodvedla slíbené služby..., ale klienti toho měli vždy dost a byli rádi, že se všechno jen komplikující realitní kanceláře zbavili.

(Celá praxe rezervačních smluv, pokud jde o úhradu odměny, je vlastně postavena na hlavu. Standardně realitní kancelář poskytuje svoje služby prodávajícímu, tomu se obvykle na základě jeho inzerce vnutí, ačkoliv si její služby nevyžádal, a jeho zastupuje, jeho jménem nemovitost nabízí, proto by to měl být on, kdo jí za to zaplatí odměnu, ideálně až budou uspokojeny všechny jeho nároky z realitní transakce pro něj vyplývající, přitom ale odměnu hradí kupující a to hned na samém počátku vyjednávání, kdy se transakce neuskutečnila a bylo odvedeno jen málo z příslibených služeb a pomoci.) Nechci nikomu kazit podnikání, ale divím se až na odůvodněné výjimky těm, kdo spolupracují s realitními kancelářemi, především prodávajícím, kteří skrze ně nabízejí svou nemovitost. (V praxi ale prodávající skutečně pomoc realitních kancelářů nehledají, inzerují zprvu sami a teprve na základě inzerce, jak bylo uvedeno, jim realitní kancelář doslova vnutí svou pomoc s tím, že bude nemovitost prodávat údajně profesionálněji a dosáhne vyšší kupní ceny, což většinou není pravda, protože je nutno posléze stejně slevit, realitní kanceláře totiž obvykle přemlouvají k prodeji, nabídku za vyšší cenu, přinejmenším ji musejí navýšit o svou provizi. Službu kupujícímu, aby pro ně realitní kancelář vyhledala vhodnou nemovitost dle jejich zadání, realitní praxe nenabízí, aspoň jsem se s takovou nabídkou nesešel, ostatně problém by vznikl, že by spolu musely jednat 2 realitní kanceláře – jak by to asi bylo s provizí...?) O část peněz, které mají připadnout realitní kanceláři, se mohou vlastně prodávající a kupující podělit – prodávající dostane více, kupující zaplatí méně. (Pokud provize činí třeba 100 000 Kč, může být kupní cena o 50 000 Kč vyšší a vydělají obě strany.) Nebo může prodávající prodávat levněji, bez navýšení o provizi, cena bude atraktivnější, a tedy uspět na realitním trhu i rychleji. Nafoťit nemovitost, zadat inzerát není nic těžkého a právní služby poskytne advokát levněji, kvalitněji s mnohem většími zárukami než realitní kancelář.

Nehledě na to, že se dají na internetu koupit i poměrně zdařilé vzory smluv, které za příplatek právník upraví podle okolností případu a není to zase tak drahé. Ale když už s realitkou, jak tedy na to?

I když o nemovitost moc stojíte, nebuďte zbrklí

Ideální je, když přílohou rezervační smlouvy bude přímo text budoucí kupní smlouvy, kterou se zavazují zájemce a vlastník uzavřít. Jenže je v praxi velmi složité toho dosáhnout, pokud některý z účastníků na obchod nespíchá či spíše je nucen nespíchat, zvláště v situaci, kdy je více zájemců, a získá ji proto ten nejrychlejší (dlužno říci nejdůležitější, ten, který nehledí na smluvní zajištění a jeho kvalitu). Situace na realitním trhu často nedovoluje kupujícím váhat.

Pak je obtížné vyjednávat o všech podmínkách dopředu. Jestliže je ale možno uzavřít rezervační smlouvu řádně, jak se sluší a patří a jak doporučujeme, pak vlastně i rezervační smlouva ztrácí smysl, může se přistoupit rovnou k uzavření smlouvy kupní nebo smlouvy o budoucí kupní smlouvě. Je třeba nezakrývat, že hlavním účelem rezervační smlouvy není přispět k realizaci celé transakce, vždyť není k ničemu potřeba ani účastníkům, ani pro katastr nemovitostí, ani pro případného poskytovatele úvěru na koupi nemovitosti, nýbrž jejím účelem je ochrana zájmu (zisku) realitní kanceláře.

A není to jen názor můj, ale celé řady právníků, budu jmenovat předně Mgr. Ladislava Drhu, který to vyjádřil bez obalu explicitně, protože, jak už bylo uvedeno, taková smlouva obsahuje především úpravu úhrady rezervačního poplatku (včetně jeho započtení proti nároku na provizi realitní kanceláře) a smluvní pokuty pro případ, že by zájemce v transakci nepokračoval. Z této smluvní pokuty bývá opět hrazena především odměna realitní kanceláře.

Z hlediska vztahu prodávajícího a kupujícího je rezervační smlouva zcela nadbytečná.

Tak jak je v praxi sestavována a uzavírána, zájemci nic negarantuje, klidně se může stát, že se stane zcela obsolentní, když vlastník nemovitost zcizí, např. prodá jinému. Realitní kancelář jej za to zpravidla nemůže nijak sankcionovat. (Naopak jsem musel v jednom případě pro mandanty vymáhat zpět složený rezervační poplatek, který se neměla realitní kancelář k tomu vrátit, když k transakci nedošlo z důvodů na straně prodávajícího.) Ani prodávajícímu nic negarantuje, protože pokud nesplní své povinnosti zájemce, zahojí se z rezervačního poplatku (pokud jej zájemce nevymáhá zpět) realitní kancelář, nikoliv prodávající vlastník.

V rezervační smlouvě je tedy nutno věnovat pozornost podmínkám pro nakládání s rezervační zálohou. Zájemce může připustit maximálně to, aby mohla být rezervační záloha použita na úhradu smluvní pokuty pouze v případě, že kupní smlouva nebude uzavřena z důvodů na jeho straně jako kupujícího. Zájemce by však rozhodně neměl mít stanovenou povinnost koupit nemovitost v případě, že vyjdou najevo právní nebo faktické vady, které brání převodu nemovitosti nebo ho činí rizikovým, pro ten případ by měl mít ujednáno právo od smlouvy bez sankcí odstoupit.

Pro koho má a pro koho nemá rezervační smlouva smysl?

Ladislav Drha proto nastoluje otázku, kterou si asi někdy pokládají i zájemci – co uzavřením rezervační smlouvy a zaplacením zálohy vlastně získají? Obvyklá odpověď realitních kancelářů zní, že zájemce tímto získává čas a možnost zkontrolovat si právní a faktický stav nemovitosti, dále jistotu, že nemovitost po určitou dobu nebude nabízena a prodána jinému zájemci, stejně jako čas zajistit si financování. To však není vždy pravda, odpovídá právník Drha, stejně jako jsem to už naznačil já. Každý zájemce o nemovitost by měl být náležitě obeznámen s jejím právním a faktickým stavem ještě dříve, než cokoli uzavře nebo

uhradí, ve skutečnosti bývá zájemce tlačěn k tomu, aby podepsal závazný dokument týkající se koupě nemovitosti ještě před tím, než získá možnost si ji detailně prověřit. (I mně samému byla nabízena jednou údajně renomovanou realitní kanceláří vlastněnou významnou bankou nemovitost v exekuci, která měla jít za 3 týdny do dražby, realitní agent se vůbec nenamáhal o tom zmínit.)

Argument, že uzavřením rezervační smlouvy získá zájemce v tomto směru nějakou výhodu, je tedy lichý. Naopak, pokud se kupující rozhodne „rezervovanou“ nemovitost nekoupit (např. pro nedostatky v jejím právním či faktickém stavu), tak uhrazenou rezervační zálohu hned tak nevidí, jestli ji vůbec někdy uvidí, musí ji totiž složitě vymáhat s odkazem na judikaturu, která byla shora popsána a kterou realitní kanceláře vesměs nerespektují nebo ji prostě neznají. Určitou zárukou, že by nemovitost neměla být po určitou dobu nabízena a prodána jiné osobě, získává zájemce pouze tehdy, pokud je rezervační smlouva uzavřena s realitní kanceláří a současně i s prodávajícím jako trojstranná smlouva, případně pokud má realitní kancelář dostatečně a platně právně ošetřeno výhradní zastupování prodávajícího. To však rozhodně nemůžeme doporučit zase prodávajícímu.

Myslete dopředu na to, co budete chtít vy nebo banka

Stručné rezervační smlouvy jsou tedy uzavírány ve zcela nedostatečné formě s nedostatečným obsahem jak z hlediska kupujícího, tak prodávajícího. Nicméně podstatná (povinná) ujednání budoucí kupní smlouvy a alespoň další základní, pro prodávajícího a kupujícího, významná ujednání a podmínky budoucí kupní smlouvy by měly být známy předem a strany by se měly zavázat k jejich plnění, rezervační smlouva by tedy měla, je-li to jen trochu možné, obsahovat alespoň koncept budoucí kupní smlouvy. Ovšem ani koncept, ani případné plné znění budoucí kupní smlouvy v příloze k rezervační smlouvě nemusí řešit všechny problémy.

Financující banka může mít o podobě smlouvy zcela jiné představy. A tak je třeba znovu vyjednávat o její podobě. Obvykle chce prodávající prodat (i když jsem se setkal i s opakem, prodávající asi měl rád návštěvy, nemovitost ochotně ukázal, provedl zájemce, popovídal si s nimi, a když posléze projeví o koupi zájem, tak si prodej rozmyslel), kupující koupit, tak by si měli vyjít vstříc a respektovat většinou důvodné a kvalifikované požadavky banky (to, že banka smlouvu odborně hodnotí, je pro její účastníky také jistou zárukou), ale nevyjdou-li si vstříc, je to riziko především pro kupujícího, který jako zájemce složil rezervační zálohu.

I sami prodávající a kupující se mohou lišit v pohledu na sice z hlediska práva nepodstatné (nepovinné) náležitosti, které nemusejí být povinně obsaženy v následné kupní smlouvě, aby byla platná, a proto na ně zavčas nemyslí ani ve smlouvě o smlouvě budoucí, natož hned v rezervační smlouvě, ale jsou natolik významné s ohledem na s nimi spojená rizika – jako třeba způsob (rychlost a mechanismus) placení kupní ceny, že na nedohodě o nich může transakce ztroskotat.

Rezervace by měla v každém případě obsahovat právní specifikaci předmětu koupě, lze doporučit, aby to bylo i včetně popisu jejího stavu, uvedení případných faktických vad (popisu stavebně-technického stavu) nebo právních vad (např. zatížení nájemním právem třetí osoby, zástavním právem vázoucím na nemovité věci atd.). Není-li možné provést prověrku před rezervací nemovitosti, pak je nutno sjednat právo od smlouvy ze strany zájemce odstoupit, pokud bude trpět vadami – zejména faktickými, neboť vady právní můžete zjistit poměrně rychle sami nahlédnutím do katastru nemovitostí (<http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>).

Ihned, jak se dozvíte adresu domu nebo adresu a číslo bytové jednotky, můžete se sami seznámit s právním stavem nemovitosti.

Pozor na právní vady, základní zjistíte většinou i bez právníka

Je třeba prověřit, zda nemovitost nemá právní vady, které spočívají zejména v právech třetích osob k nemovitosti. Podle občanského zákoníku totiž nikoho neomlouvá neznalost údaje zapsaného do veřejného seznamu, a právní vady zapsané v katastru nemovitostí tak přechází na nabyvatele (kupujícího). Z výpisu z katastru je možné například zjistit, zda na nemovitosti nevázne zástavní právo, předkupní právo nebo jiné věcné právo třetí osoby.

Pozor na tzv. plombu, značící, že nemovitost je dotčena změnou právního vztahu, abyste třeba nenarazili na podvodníka, který tutéž nemovitost prodá více lidem. Významná může být i tzv. poznámka spornosti, která naznačuje, že nemovitost je předmětem soudního sporu. Výsledkem soudního řízení by mohlo být určení, že prodávající není vlastníkem nemovitosti a nikdy ji nebyl oprávněn převést na kupujícího.

Základní informace o nemovitosti jsou přístupné zcela zdarma v náhledu do katastru nemovitostí na internetové stránce Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. Úplný výpis listu vlastnictví, na kterém jsou uvedeny detailnější informace o nemovitosti, lze získat dálkovým přístupem do katastru nemovitostí, tato služba je zpoplatněna a vyžaduje registraci do systému. List vlastnický je možné získat také osobní návštěvou na katastrálním úřadu či na kontaktních místech veřejné správy Czech POINT.

Právní vady mohou spočívat i v jiných než výše uvedených skutečnostech, které nejsou zapsány do katastru nemovitostí. Příkladem je nájemní vztah, který nemusí být v katastru uveden, přesto představuje zásadní omezení při užívání nemovitosti. Proti těmto právním vadám se lze chránit prohlášením prodávajícího ve smlouvě, že nemovitost nemá kupujícím vymíněné právní vady, a ukáže-li se

takové ujištění nepravdivým, že má, jak už bylo uvedeno, kupující právo od smlouvy odstoupit a prodávající mu případně uhradit smluvní pokutu.

Rezervační smlouvu je proto vhodné uzavřít v takovém znění, aby kupujícímu zajistila možnost bez sankce odmítnout uzavření kupní smlouvy v případě, že vyjdou najevo skutečnosti, v jejichž důsledku nebude mít zájem nemovitost (za cenu požadovanou prodávajícím nebo vůbec, tedy ani po případné slevě) koupit.

Nicméně správně by asi právní bezvadnost předmětu koupě měla garantovat realitní kancelář, měla by vědět, co prodává či co zprostředkovává prodat a za to odpovídat, ale to bychom na současném realitním trhu chtěli opravdu moc, to je jen zbožné přání zákazníků.

O peníze jde vždy až v první řadě –

– kam se zálohou a jak sehnat celou kupní cenu

Rezervační smlouva by pro ten případ měla obsahovat též ujednání o povinnosti vlastníka poskytnout zájemci součinnost při sjednání zástavního práva smluvního sloužícího k zajištění úvěru od banky nebo stavební spořitelny, kterým bude zájemce např. hradit kupní cenu či její část. Pokud nemá zájemce úvěr předjednaný, měl by si sjednat právo odstoupit od smlouvy (ať se sankcí nebo ne) v případě, že mu úvěr nebude poskytnut.

Záloha je zpravidla poukazována na účet realitní kanceláře, nicméně vždy je lepší, pokud je složena např. do advokátní úschovy nebo notářské úschovy, ale to je zase na druhou stranu dost nákladné. Vhodné je složení na vázaný účet do banky.

Realitní kancelář může zbankrotovat, dostat se do platební neschopnosti, do exekuce, její zaměstnanci mohou peníze zpronevěřit atp., naproti tomu advokát musí postupovat s náležitou odbornou péčí a má vždy sjednané pojištění pro případ odpovědnosti za újmu, kterou způsobí klientovi v souvislosti s výkonem advokacie.

Advokát je povinen řídit se sjednanými podmínkami pro výplatu složené částky, tedy vyplatit peníze tomu, komu mají opravdu náležet. Smlouva však musí být sepsána precizně.

Optimální by ostatně bylo, aby i smlouvu sestavil rovnou on. Ale tak to v praxi běžně nechodí.

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se občanským a pracovním právem*

Použitá literatura:

Drha, L.: Rezervační smlouva v transakcích s nemovitostmi, epravo.cz, 29. 6. 2015.

Hafner, J.: Rezervační smlouva v realitních transakcích, epravo.cz, 29. 6. 2017.

¹ *Při smluvní úpravě svých vzájemných práv a povinností nejsou smluvní strany – účastníci smluv a právních (závazkových) vztahů – omezeni jen na smluvní typy výslovně zákonem upravené. Účastníci určitého závazkově-právního vztahu tak mohou mezi sebou uzavřít nejen smlouvu tzv. typovou (typickou), jako je smlouva kupní, smlouva o dílo, nájemní smlouva a další, tedy smlouvu pojmenovanou, ale i smlouvu nepojmenovanou (tzv. inominátní, též netypizovanou).*

Typovými smlouvami jsou tedy smlouvy v zákoně výslovně upravené, přičemž zákon také vymezuje, které podstatné (povinné) náležitosti daná smlouva musí obsahovat, aby se jednalo o příslušný smluvní typ. Jednotlivé smluvní typy se nerozlišují podle toho, jak je smlouva označena; rozhodující je obsah smluvního ujednání, jímž jsou vymezena práva a povinnosti účastníků.

Možnost smluvních stran upravit obsah závazkového vztahu odchylně od zákona je omezena jen tehdy, zakazuje-li to výslovně zákon nebo vyplývá-li z povahy ustanovení zákona, že se od něj nelze odchylně; ustanovení, od nichž se nelze odchylně, se nazývají kogentní, ta, od nichž se odchylně lze, pak dispozitivní.

Smlouvou inominátní se naproti tomu míní smlouva, která není upravena v zákoně (např. občanském zákoníku) jako jeden z typů smluv.

Účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zákonem zvláště upravena, taková smlouva však nesmí odporovat obsahu nebo účelu zákona. U nepojmenovaných smluv tedy určují obsah (a název) smlouvy sami její účastníci, kteří si upraví vzájemná práva a povinnosti, jež tvoří obsah smlouvy, která je právním důvodem jejich vzniku.

Teprve není-li v určité otázce účastníky nic smlouveno, použijí se na závazkový právní vztah, vzniklý z nepojmenované smlouvy, analogicky ta zákonná ustanovení, která upravují závazkový právní vztah obsahem a účelem nejbližší.

Jednoduše a srozumitelně – laicky – řečeno na závěr poznámky:

Účastníci inominátní smlouvy se nemohou vždy spolehnout na zákonnou úpravu otázek, které smlouva neřeší, případně judikaturní (soudní) výkladovou praxí sporných otázek; výsledek případného sporu proto nelze většinou předvídat.

> Mateřská a rodičovská dovolená v souvislostech zdravotního pojištění

Mateřská a navazující rodičovská dovolená jsou obdobími nepřítomnosti zaměstnankyně (nebo zaměstnance) v práci, vyžadujícími pro zaměstnavatele potřebu řešení této situace jak z pohledu pracovněprávního, tak v oblasti sociálního či zdravotního pojištění. Zaměstnavatel jednak musí přemýšlet, jak dočasně nepřítomného zaměstnance nahradit, jednak nesmí zapomenout na možnosti a související zákonné povinnosti i ve zdravotním pojištění.

Mateřská dovolená

Podle § 195 odst. 1 zákoníku práce přísluší mateřská dovolená zaměstnankyni v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě v délce 28 týdnů, případně 37 týdnů při porodu dvou a více dětí.

V průběhu mateřské dovolené zaměstnankyně většinou pobírá peněžitou pomoc v mateřství jako dávku nemocenského pojištění při splnění podmínek stanovených v § 32 z. č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud zaměstnankyně nebo zaměstnanec pobírají peněžitou pomoc v mateřství a chtějí si pobírání této dávky zachovat, nesmějí zároveň vykonávat práci, ze které jim dávka náleží. To znamená, že nelze si přivydělávat prací, ze které se odvádělo pojistné na nemocenské pojištění a ze které se vypočítávala výše peněžitě pomoci v mateřství.

Zaměstnanci tak mohou v době pobírání peněžitě pomoci v mateřství vykonávat práci na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr anebo mohou se svým stávajícím zaměstnavatelem uzavřít další pracovní smlouvu, ovšem na jiný druh práce, než mají ve sjednané pracovní smlouvě, ze které se odvádělo pojistné. Nic však nebrání tomu, aby osoba uzavřela pracovní smlouvu s jiným zaměstnavatelem.

Jinak také řečeno, v době poskytování peněžitě pomoci v mateřství lze konat práci v jiném právním vztahu, než ze kterého je peněžitá pomoc v mateřství vyplácena, anebo vykonávat takovou činnost, která nezakládá účast na nemocenském pojištění.

Naproti tomu osoby samostatně výdělečně činné nemohou po dobu pobírání peněžitě pomoci v mateřství vykonávat svoji podnikatelskou činnost, řešením pro tyto osoby je výkon samostatné výdělečné činnosti prostřednictvím svých zaměstnanců.

Z pohledu zdravotního pojištění se zaměstnavatelé setkávají s případy, kdy žena nastupuje na mateřskou dovolenou, tuto dovolenou končí, přičemž nadále pokračuje buď rodičovská dovolená, nebo navazuje pobírání rodičovského příspěvku.

Příklad č. 1

Zaměstnankyně je nemocná od 1. dne kalendářního měsíce a 22. dne nastoupí na mateřskou dovolenou. Jaký bude její vyměřovací základ pro odvod pojistného za tento měsíc?

Vyměřovací základ bude nulový, neboli zaměstnavatel neodvede za tuto zaměstnankyni za příslušný kalendářní měsíc žádné pojistné. Obě skutečnosti, tedy jak nemoc, tak registrace v kategorii osob, za které hradí pojistné stát, snižují minimální vyměřovací základ zaměstnankyně na poměrnou část dle ustanovení § 3 odst. 9 písm. b) a c) z. č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a jelikož trvají nepřetržitě celý kalendářní měsíc, není důvod k odvodu pojistného. Zaměstnavatel nesmí opomenout oznámit zdravotní pojišťovně zaměstnankyně kódem „M“ počátek nároku na platbu pojistného státem ke dni nástupu na mateřskou dovolenou.

Příklad č. 2

Žena ukončila mateřskou dovolenou (pobírání peněžitě pomoci v mateřství) dne 8. 6. a plynule přechází na rodičovskou dovolenou.

Pokud je žena zaměstnána, oznamuje její nástup na mateřskou dovolenou kódem „M“ zaměstnavatel, v ostatních případech je její povinností sdělit zdravotní pojišťovně tuto změnu osobně. U každé „státní kategorie“ je nutno respektovat zákonnou osmidenní lhůtu pro oznámení takové změny, neboť nedodržením lhůty resp. neoznámením vzniku nároku na zařazení do této kategorie (případně jeho oznámením opožděně) přichází zdravotní pojišťovna měsíčně o pojistné hrazené za každou takovou osobu ze státního rozpočtu, což je v roce 2017 částka 920 Kč. Pokud na období mateřské dovolené plynule (tj. bez přerušení) navazuje rodičovská dovolená nebo pobírání rodičovského příspěvku, nemusí zaměstnavatel zdravotní pojišťovně takovou skutečnost oznamovat, protože zaměstnankyně je již z dřívější doby přihlášená kódem „M“. V těchto případech se kód „U“ použije při skončení rodičovské dovolené nebo skončením pobírání rodičovského příspěvku podle toho, která kategorie bude ukončena později, neboť v obou případech je za ženu plátcem pojistného stát. Kdyby však došlo k přerušení těchto na sebe navazujících kategorií, což je zpravidla čerpáním řádné dovolené, pak musí zaměstnavatel použít kód „U“ k oznámení ukončení mateřské dovolené a následně pak kód „M“, který oznámí opětovné zařazení ženy mezi osoby, za které platí pojistné stát.

Není-li žena zaměstnána, případně pokud zaměstnavatel příslušné skutečnosti řádně neoznámí anebo je zaměstnankyně zaměstnavateli nesdělí, pak je oznamuje zdravotní pojišťovně sama.

Rodičovská dovolená

Při ukončení mateřské dovolené by měla zaměstnankyně oznámit zaměstnavateli úmysl čerpat rodičovskou dovolenou a sdělit její plánovanou délku. Pokud tak neučiní, vychází se z předpokladu, že bude pečovat o dítě do tří let jeho věku. Z pohledu zaměstnavatele je nejvýhodnější, když žena požádá o rodičovskou dovolenou v co možná nejdelší výměře, protože může na dobu její nepřítomnosti přijmout jiného pracovníka na dobu určitou. Kdyby se však žena chtěla vrátit do zaměstnání dříve, než o jakou dobu rodičovské dovolené požádala, je na zaměstnavateli, zda takové žádosti vyhová. V tomto případě není právního nároku na dřívější přijetí zpět do práce.

Zaměstnankyně je naopak v jiné pozici, protože může požádat o rodičovskou dovolenou na kratší dobu a poté se rozhodnout, zda do práce nastoupí nebo si rodičovskou dovolenou prodlouží. Zaměstnavatel je totiž povinen poskytnout zaměstnankyni rodičovskou dovolenou v rozsahu, o jaký požádá, nejdéle však do tří let věku dítěte. To znamená, že zaměstnankyně může žádat o rodičovskou dovolenou i opakovaně.

Pro zaměstnankyni je výhodné požádat zaměstnavatele o čerpání řádné dovolené bezprostředně po skončení mateřské dovolené (pokud právo na tuto dovolenou vznikne) a teprve po jejím vyčerpání nastoupit na rodičovskou dovolenou. Po dobu čerpání řádné dovolené lze zároveň pobírat rodičovský příspěvek.

Rodičovský příspěvek

Na rozdíl od peněžité pomoci v mateřství je rodičovský příspěvek dávkou státní sociální podpory a jeho vyplácení není závislé na žádné účasti na pojištění.

Rodičovský příspěvek náleží po ukončení pobírání peněžité pomoci v mateřství, eventuálně od narození dítěte v případě, kdy zaměstnankyně nebo zaměstnanec nemají na peněžitou pomoc v mateřství nárok.

Rodičovský příspěvek činí 220 000 Kč a vyplácí se nejdéle do 4 let věku dítěte. Při pobírání rodičovského příspěvku není výdělečná činnost (zaměstnání nebo podnikání) omezena, na pobírání rodičovského příspěvku nemá vliv čerpání rodičovské dovolené.

Pro účel plnění oznamovací povinnosti ve zdravotním pojištění a placení pojistného musí mít zaměstnavatel k dispozici doklad o pobírání této dávky z Úřadu práce.

Příklad č. 3

Zaměstnankyně ukončila rodičovskou dovolenou dovršením tří let věku dítěte. Současně však ještě pobírá rodičovský příspěvek až do 4 let věku dítěte.

Jak se postupuje ve zdravotním pojištění z hlediska ukončení kategorie osoby, za kterou platí pojistné stát?

Osoba na rodičovské dovolené a příjemce rodičovského příspěvku jsou ve zdravotním pojištění kategoriemi, za které je plátcem pojistného stát. Lze říci, že při takovém souběhu oznámí zaměstnavatel zdravotní pojišťovně kódem „U“ ukončení té kategorie, která skončí později, v tomto případě ukončením pobírání rodičovského příspěvku. Kdyby došlo k situaci, že by osoba vyčerpala nárok na rodičovský příspěvek rychleji, třeba již za dva roky, pak by zaměstnavatel použil kód „O“ ke dni dovršení tří let věku dítěte, kdy končí i rodičovská dovolená, je-li o ni v takovém rozsahu žádáno.

Neplacené volno po skončení rodičovské dovolené

U ženy na rodičovské dovolené trvá pracovní právní vztah. Ukončením rodičovské dovolené a dovršením tří let věku dítěte měla žena v úmyslu nastoupit do zaměstnání, nicméně zaměstnavatel pro ni momentálně nemá pracovní uplatnění.

Mezi oběma stranami došlo k dohodě, kdy ženě bylo poskytnuto neplacené volno s tím, že od určitého data do zaměstnání opět nastoupí.

Vzhledem k tomu, že byla ukončena rodičovská dovolená, oznámí zaměstnavatel tuto skutečnost zdravotní pojišťovně kódem „U“. V měsíci, ve kterém ještě rodičovská dovolená trvala (byť po část tohoto měsíce), má žena svůj pojistný vztah vyřešen touto „státní kategorií“.

Pro další postup se nabízí varianta, podle které může být žena zařazena u své zdravotní pojišťovny jako osoba celodenně osobně a řádně pečující o jedno dítě do sedmi let věku.

Splňuje-li tato žena podmínky uvedené v ustanovení § 3 odst. 8 písm. c) z. č. 592/1992 Sb., vystaví zaměstnavatel v tomto duchu čestné prohlášení.

Za této situace zaměstnavatel neřeší v období poskytnutého neplaceného volna odvod pojistného ve vazbě na minimální vyměřovací základ, resp. neplatí žádné pojistné. Čestné prohlášení zaměstnankyně si pro účely kontroly ze strany zdravotní pojišťovny založí ve své mzdové evidenci. V této souvislosti však zaměstnavatel nesmí opomenout přihlásit tuto zaměstnankyni kódem „L“ (zpravidla ke dni vystavení čestného prohlášení) a následně pak odhlásit kódem „T“ ke dni předcházejícímu dni, ve kterém zaměstnankyně opět začne pracovat. Prostřednictvím těchto dvou kódů zaměstnavatel vymezuje období, ve kterém za tuto zaměstnankyni nadále platí pojistné stát proto, že nemá žádné příjmy ze zaměstnání ani ze samostatné výdělečné činnosti.

Poznámka:

Podotýkám, že ve fázi práce s kódy „M“, „U“, „L“ a „T“ zaměstnavatel již nepoužije kód „P“, neboť osoba byla jako zaměstnanec přihlášená dnem nástupu do zaměstnání a pracovní právní vztah nadále trvá.

Muži na rodičovské dovolené

Zákonem č. 369/2011 Sb. došlo s účinností od 1. 4. 2012 ke změně v ustan. § 7 odst. 1 písm. d) z. č. 48/1997 Sb., kdy je stát od tohoto data plátcem pojistného za ženy na mateřské a osoby na rodičovské dovolené a osoby pobírající peněžitou pomoc v mateřství podle předpisů o nemocenském pojištění.

Tímto došlo ve zdravotním pojištění ke zrovnoprávnění postavení mužů při rodičovské dovolené za podmínek uvedených v předcházejícím odstavci.

Od data 1. 4. 2012 je rovněž za muže na rodičovské dovolené plátcem pojistného stát, což znamená, že i v těchto případech používají zaměstnavatelé kódy „M“ resp. „U“.

Vyměřovací základ pro placení pojistného zaměstnavatelem

V případě, že jsou ženy na mateřské nebo rodičovské dovolené zaměstnány, vztahují se na ně při placení pojistného na zdravotní pojištění obecné podmínky jako na ostatní skupiny osob, za které je plátcem pojistného stát.

To znamená, že zaměstnavatelé nemohou u těchto osob uplatnit odpočet od dosaženého hrubého příjmu (s výjimkou uvedenou v ustanovení § 3 odst. 7 z. č. 592/1992 Sb. – zaměstnavatelé zaměstnávající více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového průměrného přepočteného počtu svých zaměstnanců, přičemž odpočet lze uplatnit pouze u poživatelů invalidního důchodu), nicméně vyměřovacím základem pro placení pojistného je v tomto případě skutečný příjem bez povinnosti dopočtu do minimálního vyměřovacího základu.

*Ing. Antonín Daněk,
odborník na zdravotní pojištění*

> Přivýdělků u mateřské a rodičovské dovolené

Jak je to s možností přivýdělků k peněžitě pomoci v mateřství a k rodičovskému příspěvku? Můžete zaměstnankyně pracovat u dosavadního zaměstnavatele nebo jen u jiného? Nepřijde o dávky? Jak jsou vysoké?

Sociální dávkou pro ženy, které nemohou vykonávat dosavadní práci z důvodu blížícího se porodu a po něm, je peněžitá pomoc v mateřství. Pobírají ji během mateřské dovolené, ale nástup na mateřskou dovolenou neznamena automatický nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Peněžitá pomoc v mateřství je dávkou ze systému nemocenského pojištění, mají tedy na ni nárok jen ženy, popř. ve specifických případech muži, kteří jsou účastni nemocenského pojištění, což jsou zaměstnanci činní v pracovním poměru nebo na dohodu o pracovní činnosti s příjmem od 2500 Kč měsíčně nebo na dohodu o provedení práce od 10 001 Kč měsíčně a pak dobrovolně nemocensky pojištěné osoby samostatně výdělečně činné. Podmínkou pro její přiznání je účast na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dnů v posledních 2 letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství (do této doby se započítávají i např. doba studia na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole a konzervatoři jako přípravy na budoucí povolání, pokud je studium úspěšně dokončeno). U osob samostatně výdělečně činných je podmínkou navíc také účast na dobrovolném nemocenském pojištění osob samostatně výdělečně činných alespoň po dobu 180 dnů v období 1 roku před počátkem podpůrčí doby (pobírání dávky). Tato podpůrčí doba činí 28 týdnů pro ženu, která porodila 1 dítě, a 37 týdnů pro ženu, která porodila 2 a více dětí. Při převzetí dítěte do péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, úmrtí nebo nemoci matky nebo na základě dohody s matkou dítěte, může podpůrčí doba činit maximálně 22 týdnů, resp. 31 týdnů, jde-li o více dětí.

Dohodu o péči o dítě lze uzavřít nejdříve po 6 týdnech po porodu dítěte.

Výše peněžitě pomoci odvisí od výdělku

Dávky nemocenského pojištění, tedy i peněžitá pomoc v mateřství, se počítají z denního vyměřovacího základu, který se zjistí tak, že započitatelný příjem zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla příslušná sociální událost zakládající nárok na dávku) se dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem se upravuje (redukuje) pomocí tří redukčních hranic na denní vyměřovací základ. Peněžitá pomoc v mateřství za kalendářní den činí 70 % denního vyměřovacího základu, tedy vlastně denního průměrného výdělku, který se však nepočítá celý, ale redukuje se podobně jako u nemocenského prostřednictvím tří redukčních hranic. Denní vyměřovací základ se v r. 2017 upraví (redukuje, snižuje) pro výpočet peněžitě pomoci v mateřství tak, že do částky první redukční hranice 942 Kč se počítá 100 %, z částky nad první redukční hranici 942 Kč do druhé redukční hranice 1412 Kč se počítá 60 %, z částky nad druhou redukční hranici 1412 Kč do třetí redukční hranice 2824 Kč se počítá 30 % a k částce nad třetí redukční hranici 2824 Kč se nepřihlíží, výdělek nad tuto hranici se nepočítá vůbec. Ministerstvo práce a sociálních věcí nabízí na své internetové stránce kalkulačku pro výpočet dávky:

<http://www.mpsv.cz/cs/13622>.

Nemocenská nebo rodičovský příspěvek

Pokud není nárok na peněžitou pomoc v mateřství, protože žena není vůbec nemocensky pojištěna, může od porodu dítěte, ale ne předem, tedy ne ještě v době těhotenství, pobírat dávku státní sociální podpory – rodičovský příspěvek. Pokud je žena nemocensky pojištěna, ale nesplnila podmínky pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství, tak jí ošetřující lékař, kterému doloží potvrzením orgánu nemocenského pojištění (Okresní správy sociálního pojištění, v Praze Pražské správy sociálního pojištění, v Brně Městské správy sociálního pojištění), že nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství, uzná práce neschopnou, to od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, bude tedy pobírat náhradu mzdy (v době prvních 14 dnů pracovní neschopnosti) a pak nemocenské, které je však nižší než peněžitá pomoc v mateřství, a to do uplynutí šestého týdne po porodu, případně i déle, pokud je práce neschopna z jiného důvodu. Náhrada mzdy přísluší ve dnech pracovních, nemocenské se vyplácí za kalendářní dny.

Náhrada mzdy činí 60 % redukovaného průměrného hodinového výdělku, a to za každou neodpracovanou hodinu – s výjimkou prvních tří směn (maximálně 24 neodpracovaných hodin), za které náhrada nepřisluší. Výdělek se upravuje (snižuje) podle příslušných hodinových redukčních hranic tak, že do výše 1. redukční hranice 64,85 Kč se z něho započte 90 %, z částky přesahující 1. redukční hranici 64,85 Kč do výše 2. redukční hranice 247,10 Kč se započte 60 % a z částky přesahující 2. redukční hranici 247,10 Kč do výše 3. redukční hranice 494,20 Kč se započte 30 % (přičemž částka nad 3. redukční hranicí se nezapočítává, nezohledňuje). Nemocenské se počítá z denního vyměřovacího základu, který se zjistí stejně, jako bylo uvedeno u peněžitě pomoci v mateřství, tedy tak, že započitatelný příjem je

zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost) se dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období.

Takto stanovený průměrný denní příjem se rovněž upravuje (redukuje) pomocí tří redukčních hranic na denní vyměřovací základ. Redukce se provede tak, že se započte do 1. redukční hranice 942 Kč 90 % denního vyměřovacího základu, z části denního vyměřovacího základu mezi 1. a 2. redukční hranicí 1412 Kč se započte 60 %, z části mezi 2. a 3. redukční hranicí 2824 Kč se započte 30 %, k části nad 3. redukční hranicí se nepřihlédne. Výše nemocenského činí 60 % denního vyměřovacího základu od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Od 1. ledna 2018 však bude nemocenské činit od 31. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény do 60. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény 66 % denního vyměřovacího základu a 72 % denního vyměřovacího základu od 61. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény (v době od 15. do 30. kalendářního dne zůstane na úrovni 60 % denního vyměřovacího základu).

Ministerstvo práce a sociálních věcí nabízí na své internetové stránce i kalkulačku pro výpočet nemocenského:

<http://www.mpsv.cz/cs/13622>.

Přivýdělek k peněžitě pomoci v mateřství s omezením

Přivýdělek je během pobírání peněžitě pomoci v mateřství povolen, ale nesmíte vykonávat práci, z níž resp. z jejíhož nemocenského pojištění sociální dávka náleží. Nemůžete tedy vykonávat stejnou práci, za kterou jste pobírali mzdu nebo odměnu, z níž bylo odváděno pojistné na nemocenské pojištění, tedy ze které je dávka vypočítána.

Zcela nesprávně, protiprávní, tak je, když se zaměstnavatel a zaměstnankyně dohodnou, jak se v praxi někdy děje, že zaměstnankyně bude vykonávat dosavadní práci na jinou smlouvu nebo dohodu, že tedy z pojištění z původního pracovního poměru bude čerpat dávku, ale práci bude nadále vykonávat na dohodu o práci konané mimo pracovní poměr. Ostatně zaměstnanec nesmí mít u jednoho zaměstnavatele dvě či více smluv na stejný druh práce:

Zaměstnanec v dalším základním pracovním poměru u téhož zaměstnavatele nesmí vykonávat práce, které jsou stejně druhově vymezeny. Zaměstnankyně tedy smí v době pobírání peněžitě pomoci v mateřství vykonávat práci u dosavadního zaměstnavatele v dalším pracovním poměru nebo na základě dohody o práci konané mimo pracovní poměr jen s jiným druhem práce.

Např. dosavadní obchodní zástupkyně čerpající z dosavadního zaměstnání peněžitou pomoc v mateřství si může přivydělávat jako účetní.

Osoby samostatně výdělečně činné pak nesmějí během čerpání peněžitě pomoci v mateřství vykonávat samostatnou výdělečnou činnost osobně vůbec.

Rodičovský příspěvek je pro všechny stejný, měsíční výše odvisí od rychlosti čerpání

Rodičovský příspěvek je dávkou státní sociální podpory. K jejímu získání tedy není třeba být nikterak pojištěn, ani ze zaměstnání, ani ze samostatné výdělečné činnosti.

Rodičovský příspěvek přísluší vždy jen jednomu z rodičů, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině.

Celková výše rodičovského příspěvku činí 220 000 Kč a musí být vyplacena nejdéle do 4 let věku dítěte. Výši rodičovského příspěvku si mohou rodiče v některých případech volit.

Pro stanovení nároku a výše rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění. (Jestliže alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění, rodič si může volit výši a tím i délku pobírání rodičovského příspěvku.

Maximální měsíční výše rodičovského příspěvku se stanoví ve vazbě na uvedený vyměřovací základ:

pokud 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu je nižší nebo rovno 7 600 Kč, rodičovský příspěvek může činit nejvýše 7 600 Kč;

pokud 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu převyšuje 7 600 Kč, je výše rodičovského příspěvku omezena touto částkou, maximálně však výše rodičovského příspěvku může činit 11 500 Kč měsíčně.

V případě, že vyměřovací základ lze stanovit u obou rodičů, vychází se z toho, který je vyšší. Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce.

Pokud ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte).

Rodičovský příspěvek náleží po ukončení pobírání peněžité pomoci v mateřství, případně, jak už bylo naznačeno, od narození dítěte v případě, že oprávněná osoba nemá na peněžitou pomoc v mateřství nárok.

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci.

Dítě může navštěvovat léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně.

Dítě zdravotně postižené může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně.

Dítě, jehož osamělý rodič nebo oba rodiče jsou závislí na pomoci jiné osoby ve stupni III nebo IV, může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně.

U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena.

Přivýdělek k rodičovskému příspěvku bez omezení

Na rozdíl od přivýdělku při pobírání peněžité pomoci v mateřství není výdělečná činnost při pobírání rodičovského příspěvku omezena.

Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou. Výše příjmu se nesleduje.

Pobírání rodičovského příspěvku není ani závislé na čerpání rodičovské dovolené. Žena se tedy může případně vrátit ihned po mateřské dovolené do zaměstnání k výkonu původního druhu práce, aniž by čerpala rodičovskou dovolenou, a to až už na zkrácený nebo plný úvazek, a přitom pobírat rodičovský příspěvek, pokud

splní uvedenou podmínku – osobní celodenní řádné péče o dítě (včetně zajištění péče jinou osobou či návštěv jeslí nebo školky v povoleném rozsahu).

Jinak mohou zaměstnanci konat pro svého zaměstnavatele i jakýkoliv jiný odlišný druh práce, a to v jakémkoliv režimu, na dohodu o práci konané mimo pracovní poměr nebo i v dalším pracovním poměru, nebo v jakémkoliv režimu vykonávat jakoukoliv práci pro jiného zaměstnavatele, samozřejmě při dodržení zákazu konkurence (zaměstnanci nesmějí vedle svého zaměstnání vykonávat výdělečnou činnost, která je shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele, bez jeho předchozího písemného souhlasu).

Také osoby samostatně výdělečně činné mohou při pobírání rodičovského příspěvku vykonávat svou samostatnou výdělečnou činnost bez omezení.

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se občanským
a pracovním právem*

**Písemná právní,
daňová
a administrativní
poradna
pro předplatitele
časopisu
Informace
pro lékařské praxe
v roce 2017
ZDARMA!**

> Porušení léčebného režimu

Ústavní soud se vyjádřil k výpovědi z pracovního poměru za porušování léčebného režimu

Od 1. ledna 2012 mohou zaměstnavatelé uplatnit vůči zaměstnancům jeden výpovědní důvod, který předtím zákoník práce neznal, a to výpovědní důvod uvedený v ust. § 52 písm. h) zákoníku práce. Podle něj zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď, poruší-li zaměstnanec zvlášť hrubým způsobem jinou povinnost zaměstnance stanovenou v § 301a zákoníku práce – podle ust. § 301a zákoníku práce jsou zaměstnanci v době prvních 14 kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti povinni dodržovat stanovený režim dočasně práceneschopného pojištěnce, pokud jde o povinnost zdržovat se v době dočasné pracovní neschopnosti v místě pobytu a dodržovat dobu a rozsah povolených vycházek. Zaměstnavatel je totiž od té doby zároveň podle ust. § 192 odst. 6 zákoníku práce oprávněn kontrolovat, zda zaměstnanec, který byl uznán dočasně práceneschopným, dodržuje v období prvních 14 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti stanovený režim dočasně práceneschopného pojištěnce, pokud jde o povinnost stanovenou zvláštním právním předpisem zdržovat se v místě pobytu a dodržovat dobu a rozsah povolených vycházek. Zaměstnavatel může uplatnit i mírnější sankci než rozvázání pracovního poměru, a to snížení nebo odebrání náhrady mzdy, která má zaměstnanci náležet: Podle ust. § 192 odst. 5 zákoníku práce může zaměstnavatel se zřetelem na závažnost porušení zaměstnancových povinností náhradu mzdy nebo platu snížit nebo neposkytnout, poruší-li zaměstnanec v období prvních 14 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti povinnost zdržovat se v místě pobytu a dodržovat dobu a rozsah povolených vycházek.

Náhrada mzdy nebo platu ovšem nesmí být snížena nebo neposkytnuta, jestliže byla pro totéž porušení režimu dočasně práceneschopného pojištěnce dána zaměstnanci výpověď podle ustanovení § 52 písm. h). Zaměstnavatel tedy může s ohledem na okolnosti případu jednotlivého zaměstnance, tedy míru porušení jeho povinností, uplatnit jen jednu ze sankcí.

V souvislosti s touto úpravou v zákoníku práce byla zavedena i nová pravidla pro poskytování či spíše neposkytování podpory v nezaměstnanosti. Podle ust. § 39 odst. 2 písm. b) zákoníku práce nárok na podporu v nezaměstnanosti nemá uchazeč o zaměstnání, se kterým byl v době posledních 6 měsíců před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatelem skončen pracovní právní vztah z důvodu porušení jiné povinnosti zaměstnance (podle § 301a zákoníku práce) zvlášť hrubým způsobem.

Taková pravidla se některým zaměstnancům, kteří pracovní neschopnost a hmotné zabezpečení během ní zneužívají, nelíbí. Nelíbila se i skupině poslanců, kteří navrhli Ústavnímu soudu její zrušení. Ten se proto zabýval její ústavněprávní konformitou a shledal vše být v pořádku, a tak právní úpravu nezrušil, návrh zamítl.

Něco za něco – zaměstnavatel platí, ale také kontroluje

Ústavní soud ve svém nálezu, který je určen nejen do sbírky rozhodnutí Ústavního soudu, ale i do Sbírky zákonů, v níž byl vyhlášen pod č. 207/2017 Sb., v odůvodnění svého rozhodnutí nejprve připomněl, že zákoník práce od 1. 1. 2009 zaměstnavatelům ukládá povinnost poskytovat po určitou dobu od vzniku pracovní neschopnosti místo nemocenských dávek náhradu mzdy nebo platu (ust. § 192 odst. 1 zákoníku práce). „Výměnou“ za snížení sazby pojistného, které platí za zaměstnance zaměstnavatelé, byla na zaměstnavatele přenesena část nákladů nemocenského pojištění.

Zaměstnavatelům pak byla umožněna kontrola dodržování režimu dočasně práceneschopného pojištěnce (ust. § 192 odst. 6 zákoníku práce). Náhrada mzdy nebo platu je totiž vyplácena z prostředků zaměstnavatele, a nikoli státu.

A právě tato skutečnost je rozhodující pro pochopení právní úpravy a posouzení ústavnosti napadených ustanovení příslušných zákonů. Jestliže je to zaměstnavatel, kdo „ze svého“ platí dočasně práceneschopnému zaměstnanci náhradu mzdy či platu, vzniká zde mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem vedle pracovní právního ještě i další vztah. Proto zákoník práce upravuje mimo jiné „některá práva a povinnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců při dodržování režimu dočasně práce neschopného pojištěnce podle zákona o nemocenském pojištění a některé sankce za jeho porušení“ [viz jeho ust. § 1 písm. e)]. A ze stejného důvodu ust. § 301a zákoníku práce zakotvilo tzv. „jiné povinnosti zaměstnanců“ spočívající v tom, že „zaměstnanci jsou v době prvních 14 kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti povinni dodržovat stanovený režim dočasně práce neschopného pojištěnce, pokud jde o povinnost zdržovat se v době dočasné pracovní neschopnosti v místě pobytu a dodržovat dobu a rozsah povolených vycházek podle zákona o nemocenském pojištění“.

Kdo se „hodí marod“, podvádí a poškozuje svého zaměstnavatele

Právní úprava výpovědi chce vyrovnat jak zájmy zaměstnance, tak zaměstnavatele, pokouší se o to, aby byl zaměstnanec na jedné straně chráněn tím, že zaměstnavatel nemůže zcela libovolně (bez příčiny) ukončit pracovní poměr, a zájmy zaměstnavatele jsou na druhou stranu chráněny možnostmi za určitých, přesně zákonem vymezených okolností pracovní poměr ukončit.

Byť vztah mezi zaměstnavatelem (plátcem náhrady mzdy) a dočasně práceneschopným zaměstnancem (příjemcem této náhrady) není vztahem pracovněprávním, má k tomuto vztahu velmi blízký vztah. Porušuje-li zaměstnanec své povinnosti v době dočasné pracovní neschopnosti, poškozují tím svého zaměstnavatele. Nepracuje, neléčí se, a přesto požaduje od svého zaměstnavatele náhradu mzdy. Svého zaměstnavatele tak de facto „podvádí“.

Navíc může zaměstnavateli svou nedůvodnou nepřítomností způsobit i vážné hospodářské potíže. Zvláště hrubé porušení povinnosti dočasně práceneschopného zaměstnance (ust. § 301a zákoníku práce) tak může vést k zásadnímu narušení důvěry mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Podle Ústavního soudu proto nelze po zaměstnavateli spravedlivě požadovat, aby nadále zaměstnával člověka, který jej „podvedl“, snažil se jej připravit o peníze nebo jej jinak vážně poškodil. Proto Ústavní soud považuje možnost výpovědi z pracovního poměru za rozumnou. Nejedná se jen o „alternativní soukromoprávní sankci“, ale o způsob řešení narušené důvěry, což odůvodňuje ochranu zájmů zaměstnavatele. Podstatné je, že k výpovědi může zaměstnavatel přistoupit jen při zvlášť hrubém porušení povinnosti zaměstnance, tedy v nejvyšší možné intenzitě příslušného porušení. Nikoli tedy při běžném porušení, dokonce ani při závažném porušení. Jinak řečeno, tíživý důsledek pro zaměstnance může nastat jen při nejzávažnějším porušení právních povinností z jeho strany.

Čím více nebude dodržovat předem stanovené povinnosti, tím negativnější to pro něj může mít důsledky. Intenzita porušení povinnosti je zde stanovena stejně přísně jako u důvodu, pro který lze okamžitě zrušit pracovní poměr [ust. § 55 odst. 1 písm. b) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce].

Zákaz dvojího trestu

Přitom je nutno přihlídnout k tomu, že se zde nemůže jednat o dvojí potrestání za jedno porušení povinnosti. Ust. § 192 odstavec 5 věty druhé zákona číslo 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 365/2011 Sb., totiž vylučuje možnost snížení nebo neposkytnutí náhrady mzdy nebo platu, jestliže byla pro totéž porušení režimu dočasně práceneschopného pojištěnce dána zaměstnanci výpověď podle ust. § 52 písm. h) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 365/2011 Sb.

Nejde o svévoli zaměstnavatelů, zaměstnanci se mohou bránit

Ústavní soud odmítl námitku, že napařená právní úprava otevírá prostor pro svévoli zaměstnavatelů. Zaměstnavatel musí velmi pečlivě posuzovat každý jednotlivý případ porušení právních povinností a všechny jeho okolnosti a souvislosti. Bude muset vždy správně posoudit intenzitu porušení povinnosti ze strany zaměstnance. Zda jednání zaměstnance porušující povinnosti podle ust. § 301a dosáhlo intenzity porušení „zvláště hrubým způsobem“, není významné, jak je zaměstnavatel hodnotí ve svém pracovním řádu nebo jiném vnitřním předpisu nebo jak má být hodnoceno podle kolektivní smlouvy, popřípadě podle pracovní nebo jiné smlouvy stran základních pracovněprávních vztahů, a soud (pokud platnost výpovědi zaměstnanec na svou obranu napadne) není takovým vymezením při rozhodování o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru vázán. (Zaměstnanci, jemuž dal zaměstnavatel výpověď ze shora uvedeného důvodu, zákon poskytuje naprosto stejnou ochranu jako u jiných výpovědních důvodů. Podle ust. § 72 zákona zákoníku práce může zaměstnanec neplatnost výpovědi uplatnit u soudu ve lhůtě 2 měsíců ode dne, kdy měl pracovní poměr touto výpovědí skončit. A v soudním řízení to bude právě zaměstnavatel, který bude muset prokázat, že zaměstnanec porušil svou povinnost zvláště hrubým způsobem.)

Soud může přihlídnout při zkoumání intenzity porušení povinnosti zaměstnance k pracovnímu místu, které zastává, k jeho dosavadnímu postoji k plnění pracovních úkolů, k době a situaci, v níž došlo k porušení těchto povinností, k míře zavinění zaměstnance, ke způsobu porušení konkrétních povinností zaměstnance, k důsledkům porušení povinností pro zaměstnavatele, k tomu, zda způsobil zaměstnavateli škodu. Ač si je Ústavní soud vědom toho, že vymezení pojmu „zvláště hrubým způsobem“ bude především na judikatuře (rozhodovací praxe) obecných soudů, tak poznamenal, že sem budou asi spadat případy „hození se marod“ za účelem aktivit, které jsou s pracovní neschopností neslučitelné, tj. např. výdělečná činnost či rekreace. Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 5126/2014 ze dne 15. 10. 2015, takovým důvodem pro výpověď proto např. nebude to, že zaměstnanec, který byl uznán dočasně práceneschopným, neoznačil místo svého pobytu údaji potřebnými k tomu, aby zaměstnavateli umožnil potřebnou kontrolu.

Na sociální dávky není právní nárok

Pokud jde o otázku ztráty nároku na podporu v nezaměstnanosti, tak Ústavní soud konstatoval, že zákon o zaměstnanosti nepřiznává nárok na podporu v nezaměstnanosti pouze těm uchazečům o zaměstnání, kteří své povinnosti porušili nikoli „jen“ závažným způsobem, ale zvláště hrubým způsobem. Porušení povinnosti zvláště hrubým způsobem jistě vyžaduje úmyslné zavinění. Jestliže se tedy zaměstnanec stane nezaměstnaným v důsledku úmyslného, zvláště hrubého porušení povinnosti, je neposkytnutí podpory v nezaměstnanosti přiměřeným důsledkem. Ústavní soud navíc konstatoval, že propuštěnému zaměstnanci nic nebrání, aby si našel jinou práci a nebyl závislý na sociálních dávkách.

Richard W. Fetter, právník zabývající se občanským a pracovním právem

> Některé aspekty nemocenského z pohledu zdravotního pojištění

Období nemoci jako důležité osobní překážky v práci na straně zaměstnance se ve zdravotním pojištění projevuje především ve snížení minimálního vyměřovacího základu zaměstnance na poměrnou část podle § 3 odst. 9 písm. b) z. č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. To znamená, že (alespoň minimální) pojistné nemusí být za rozhodné období kalendářního měsíce odvedeno za kalendářní dny, kdy byl zaměstnanec během měsíce nemocen. Pokud zúčtovaný hrubý příjem za odpracované kalendářní dny přesáhne svojí výší poměrnou část minima, období nemoci se již fakticky nebere v úvahu a pojistné se odvádí ze skutečné výše příjmu.

Příklad

Zaměstnanec byl nemocen v období 7. 3.–24. 3. 2017 a za tento měsíc mu zaměstnavatel zúčtoval hrubý příjem 6 220 Kč.

Poměrná část minimálního vyměřovacího základu a příslušné minimální pojistné se vypočítají následovně:

$$P_{\text{CminVZ}} = (13 : 31) \times 11\,000 = 4\,612,90 \text{ Kč}$$

kde

P_{CminVZ} = poměrná část minimálního vyměřovacího základu
13 = počet kalendářních dnů trvání zaměstnání (výkonu práce)
v rozhodném období kalendářního měsíce března, tedy mimo období nemoci

31 = počet kalendářních dnů v příslušném měsíci

11 000 = výše minimální mzdy od 1. 1. 2017

$$P_{\text{min}} = 4\,612,90 \times 0,135 = 623 \text{ Kč}$$

P_{min} = minimální pojistné

Za měsíc březen musí být zaměstnavatelem odvedeno pojistné za tohoto zaměstnance alespoň z vyměřovacího základu 4 612,90 Kč, tj. minimálně v částce 623 Kč. Odvodem pojistného ze zúčtovaného hrubého příjmu 6 220 Kč je zabezpečen odvod pojistného podle zákona, dopočet do minimálního vyměřovacího základu 11 000 Kč se v takových případech neprovádí.

Trvá-li nemoc zaměstnance po celý kalendářní měsíc, pak platí:

- vyměřovacím základem je 0 Kč, neboli zaměstnavatel žádné pojistné neodvádí (výjimkou může být situace, kdy je do takového měsíce zaměstnanci například zúčtována odměna – při odměně nižší než minimální vyměřovací základ se dopočet do minima neprovádí),
- nemocný zaměstnanec se v příslušném kalendářním měsíci započítává do celkového počtu osob jako zaměstnanců na Přehledu o platbě pojistného zaměstnavatele,
- z titulu zaměstnání má nemocný zaměstnanec řešen svůj pojistný vztah, neboli u zdravotní pojišťovny nevznikne v takovém případě problém,
- nemoc zaměstnance zaměstnavatel zdravotní pojišťovně neoznámuje, neschopenka je rozhodným dokladem pro odvod pojistného v návaznosti na minimální vyměřovací základ, respektive jeho poměrnou část.

Rozhoduje celé období nemoci

Z uvedeného mimo jiné vyplývá, že snížení minimálního vyměřovacího základu platí po celou dobu nemoci, a to bez ohledu na to, zda zaměstnanec:

- nemá nárok na žádnou výplatu příjmů (první tři pracovní dny a nepracovní dny od 4. dne nemoci),
- má nárok na náhradu mzdy (od 4. do 14. pracovního dne nemoci),
- má nárok na nemocenské z nemocenského pojištění (od 15. dne nemoci – za kalendářní dny) po celé období trvání podpůrčí doby.

Nemocenské a podpůrčí doba

Při výpočtu výše nemocenského se postupuje u všech pojištěnců shodně bez ohledu na rozsah pracovního úvazku a rozvržení pracovní doby. Nemocenské náleží každému nemocensky pojištěnému zaměstnanci, který splní podmínky nároku na nemocenské, a to od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Vyplácí se za kalendářní dny bez ohledu na to, na které dny měl zaměstnanec rozvrženou pracovní dobu. Obdobně se postupuje při výpočtu ošetřovného, které však náleží již od prvního dne trvání potřeby ošetřování. Výše nemocenského a ošetřovného je ovlivněna zejména výší započítatelného příjmu (vyměřovacího základu) zaměstnance v rozhodném období.

Podpůrčí dobou se rozumí doba, po kterou lze poskytnout dávku nemocenského pojištění. U nemocenského začíná podpůrčí doba 15. dnem trvání dočasné pracovní neschopnosti a trvá maximálně 380 kalendářních dnů ode dne vzniku dočasné pracovní neschopnosti. Do podpůrčí doby se započítávají i předchozí období pracovní neschopnosti, pokud spadají do období 380 kalendářních dnů před vznikem stávající dočasné pracovní neschopnosti. Započítávají se veškeré pracovní neschopnosti bez ohledu na to, zda byla či nebyla poskytována náhrada mzdy či nemocenské, a rovněž bez ohledu na příčinu vzniku pracovní neschopnosti.

Zaměstnanci s nárokem či bez nároku na nemocenské dávky

Podmínkou pro nárok na nemocenské dávky je účast zaměstnance na nemocenském pojištění. Tato účast vzniká osobám, jejichž sjednaný příjem byl nižší než rozhodný příjem 2500 Kč (nebo nebyl sjednan žádný příjem) jen v těch měsících po dobu trvání takového zaměstnání, kdy bylo dosaženo rozhodného příjmu (tzv. zaměstnání malého rozsahu). Pokud zaměstnanec vykonával v kalendářním měsíci u téhož zaměstnavatele (eventuálně u jeho právního nástupce) více zaměstnání malého rozsahu a úhrn započitatelných příjmů dosáhl v kalendářním měsíci alespoň částku rozhodného příjmu 2 500 Kč, bude zaměstnanec účasten nemocenského pojištění. Účast na pojištění trvá v tomto případě nejvýše po dobu trvání takových zaměstnání v příslušném kalendářním měsíci, kdy účast na pojištění vznikla. Nárok na dávky náleží. Pokud by však naopak účast na nemocenském pojištění nevznikla, nevzniká ani nárok na dávky.

Ve zdravotním pojištění není řešen pojem zaměstnání malého rozsahu, pro účast na zdravotním pojištění (s povinnostmi zaměstnavatele přihlásit osobu jako zaměstnance a platit pojistné podle zákona) rozhoduje u dohody o pracovní činnosti a také u dohody o provedení práce výhradně výše příjmu zaměstnance za rozhodné období kalendářního měsíce. Částka 2500 Kč hraje ještě roli u člena družstva, který není v pracovněprávním vztahu k družstvu, ale vykonává pro družstvo práci, za kterou je družstvem odměňován, a u dobrovolného pracovníka pečovatelské služby.

Nemocenského pojištění nejsou účastny ani osoby, které v době nemoci nepřicházejí o výdělek. Jedná se například o studenty či důchodce, ve zdravotním pojištění osoby, za které platí pojistné stát. Nemocenské pojištění končí při rozvázání pracovního poměru po ukončení sedmidenní ochranné lhůty.

V případě, že např. 10 dní po skončení zaměstnání bývalý zaměstnanec onemocní (počítáme, že prozatím nepracuje pro jiného zaměstnavatele), tak nemá na nemocenské nárok. Jestliže však obdrží zaměstnanec od zaměstnavatele výpověď pro nadbytečnost a po uplynutí výpovědní lhůty je pracovní poměr ukončen a zaměstnanec onemocní třeba pátý den po skončení zaměstnaneckého poměru, tak bude mít ještě na nemocenské nárok.

Nárok na nemocenské nevzniká také tomu, kdo si úmyslně přivodí dočasnou pracovní neschopnost. V poloviční výši náleží nemocenské, pokud si pojištěnec přivodí dočasnou pracovní neschopnost například jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků, psychotropních látek či při spáchání úmyslného trestného činu.

Pro účast na nemocenském a zdravotním pojištění rozhoduje hranice 10 000 Kč v případě dohody o provedení práce, popřípadě více dohod o provedení práce u téhož zaměstnavatele. Pokud příjem nepřevyší 10 000 Kč, nevzniká nárok na nemocenské dávky. Ve zdravotním pojištění neřeší takové zaměstnání pojistný vztah dotyčné osoby, což znamená, že taková osoba musí být z titulu bydliště na území ČR registrována u zvolené zdravotní pojišťovny v některé z těchto kategorií:

- zaměstnanec ve smyslu ustanovení § 5 písm. a) z. č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
- osoba samostatně výdělečně činná [§ 5 písm. b) stejné právní normy],
- osoba, za kterou platí pojistné stát (výčet těchto osob naleznete v § 7 odst. 1 z. č. 48/1997 Sb.),
- osoba bez zdanitelných příjmů (přichází v úvahu tehdy, pokud není u pojištěnce v rámci celého kalendářního měsíce ani jeden den uvedena některá ze tří předcházejících kategorií).

Nárok na dávky a povinnosti zaměstnavatele

Zaměstnavatel zaměstnávající alespoň jednoho zaměstnance musí v nemocenském pojištění splnit ohlašovací a oznamovací povinnost.

To znamená:

- přihlásit se do registru zaměstnavatelů,
- oznamovat nástup a výstup zaměstnanců do (ze) zaměstnání,
- přijímat od svých zaměstnanců žádosti o dávky nemocenského pojištění,
- předkládat tyto žádosti společně s dalšími potřebnými podklady příslušné OSSZ,
- spolupracovat s orgány nemocenského pojištění,
- platit pojistné na sociální zabezpečení podle zákona,
- v období prvních 14 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti nebo karantény poskytovat zaměstnanci náhradu mzdy.

Jak s vycházkami?

Ošetřující lékař může povolit vycházky nejvýše v celkovém rozsahu 6 hodin denně, a to v době od 7 hodin do 19 hodin. Rozhodnutí, zda a v jakém rozsahu tyto vycházky povolit, je plně v kompetenci tohoto lékaře. Rozsah vycházek musí odpovídat zdravotnímu stavu pacienta a nesmí narušovat stanovený léčebný režim. Ve výjimečných případech může ošetřující lékař povolit, aby si vážně nemocný volil dobu vycházek podle svého aktuálního zdravotního stavu, k čemuž je však nutný písemný souhlas příslušné OSSZ na základě žádosti ošetřujícího lékaře.

Nemoc OSVČ a zdravotní pojištění

Jestliže nemoc trvá pouze po část kalendářního měsíce, nemá OSVČ v tomto směru žádnou úlevu, a pokud se jedná o hlavní zdroj příjmů, musí být i za tento měsíc zaplácena (alespoň minimální) záloha, neboli musí být u OSVČ při odvodu pojistného dodržen minimální vyměřovací základ.

Zcela jiné podmínky však platí za situace, kdy nemoc OSVČ trvá po dobu nejméně jednoho celého kalendářního měsíce. V ustan. § 7 odst. 2 z. č. 592/1992 Sb. je uvedeno, že zálohy na pojistné se neplatí za kalendářní měsíce, v nichž byla OSVČ uznána po celý kalendářní měsíc neschopnou práce nebo jí byla nařízena karanténa podle zvláštních právních předpisů. Tuto skutečnost však musí OSVČ zdravotní pojišťovně průkazně doložit (zpravidla kopií neschopenky), neboť za běžného stavu není zdravotní pojišťovně tato skutečnost známa, respektive ji nemůže předpokládat. Tuto okolnost lze sice dokladovat i se zpětnou platností, nicméně jejím opožděným oznámením vzniká problém jak na straně OSVČ, tak následně u zdravotní pojišťovny, kdy dodatečně dochází ke změně výše placené zálohy včetně navazujícího odvodu pojistného z minimálního vyměřovacího základu, platného pro OSVČ.

V případě nemoci by OSVČ správně měla oznámit (a vykládat) zdravotní pojišťovně období trvání nemoci, tj. její zahájení a ukončení. Pro řešení případných nesrovnalostí se v dané souvislosti přikládá k podávanému Přehledu potvrzení OSSZ (viz například Poučení k formuláři VZP ČR Přehled OSVČ). Z obecného pohledu lze konstatovat, že pojistné se sice platí i za měsíce, kdy je OSVČ nemocná, nicméně zvýhodnění OSVČ spočívá ve skutečnosti, že pokud OSVČ měla nárok na výplatu nemocenského po celý kalendářní měsíc, nemusí být za tento měsíc dodržen minimální vyměřovací základ.

Závěr

Po celé období trvání nemoci má osoba řešené pojištění u své zdravotní pojišťovny proto, že je zaměstnána, byť třeba nemá žádný příjem, který by podléhal odvodu pojistného na zdravotní pojištění.

*Ing. Antonín Daněk,
odborník na zdravotní pojištění*

> Dědění nároku na nevyplacené bolestné

Propadá smrtí poškozeného nárok na zatím nevyplacené bolestné nebo jej lze zdědit? Je bolestné určeno jen pro samotného poškozeného na zdraví, anebo ho mohou získat i dědici? K 1. 1. 2014 se radikálně změnila pravidla, ale lze zdědit i nárok na nevyplacené bolestné za úraz do 31. 12. 2013. Za jakých podmínek?

Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení sp. zn. 25 Cdo 3556/2016, ze 27. 4. 2017, podal výklad přechodu – dědění – nároku na bolestné (a odškodnění ztížení společenského uplatnění) podle občansko-právních předpisů (tj. např. v případě poškození zdraví v důsledku autohavárie apod., všeobecně mimo pracovní úrazy), jestliže nebylo za života samotného poškozeného vyplaceno, když tedy poškozený zemřel.

Základy právní úpravy

Podle ust. § 579 odst. 2 zrušeného občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (obč. zák.), smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.

Podle ust. § 1475 odst. 2 nového občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (o. z.), pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Podle ust. § 2009 odst. 2 o. z. smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

Dříve všechny nároky na odškodnění zanikaly smrtí poškozeného

Nároky na náhradu za bolest (tělesné a duševní strádání při škodné události a v době léčení) a ztížení společenského uplatnění (trvalé zdravotní následky projevující se v omezené možnosti zapojení do různých životních činností) podle zrušené právní úpravy jsou (byly) vázány výlučně na osobu poškozeného bez ohledu na to, zda byl uznán nebo uplatněn u orgánu veřejné moci (soudu).

Nároky poškozeného, který posléze zemřel, tak nepřecházely na dědice ani v případě, že byly již pravomocně příznány soudním rozhodnutím.

Zatímco tato úprava účinná do 31. 12. 2013 (§ 579 odst. 2 obč. zák.) podávala zcela jasnou odpověď, co s nároky poškozeného v případě jeho smrti, současná úprava v § 2009 odst. 2 o. z. dovětek o zániku práva na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění neobsahuje.

Proto je namístě, jak rozhodl Nejvyšší soud ČR, dovodit, že právo na náhradu nemajetkové újmy na zdraví má sice charakter práva osobně spojeného s osobou poškozeného, nezaniká však jeho smrtí bezvýjimečně, resp. zákon může stanovit výjimky, kdy toto právo přechází na dědice. Takovou výjimku zakládá právě ust. § 1475 odst. 2 o. z., v němž je nově pozůstalost vymezena tak, že tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Jde tedy o jednoznačnou dikci, stanovící podmínky, za nichž se právo vázané na osobu poškozeného může stát předmětem dědění.

Podle ust. § 1475 odst. 2 o. z. spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci.

Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována.

Bolestné za poškození zdraví v práci se dědí už od 1. 1. 2007

Pro úplnost lze poukázat na ust. § 328 odst. 1 zákoníku práce, podle kterého platí, že peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí nezanikají. Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 4. 2011, spis. zn. 21 Cdo 936/2010, se podává, že právo zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, které vzniklo od 1. 1. 2007, smrtí zaměstnance nezaniká; v plné výši se stává předmětem dědění a přechází na toho, komu tato pohledávka podle výsledku dědického řízení připadla.

Od 1. 1. 2014 se dědí i bolestné za poškození zdraví mimo práci

Lze tedy uzavřít, že uplatnil-li poškozený za svého života u soudu nároky na náhradu nemajetkové újmy na zdraví vyjmenované v ust. § 2958 o. z. (jednoduše řečeno bolestné a náhradu ztíženého společenského uplatnění), tvoří tyto nároky podle zákona č. 89/2012 Sb. (nový občanský zákoník) v případě jeho smrti pozůstalost a mohou přejít na dědice.

Ještě ale zůstává otázka, zda se toto pravidlo použije i v případě, že škodná událost nastala před účinností nového občanského

zákoníku (1. 1. 2014), tedy do 31. 12. 2013, avšak poškozený zemřel již za účinnosti nového občanského zákoníku.

Dědí se i bolestné za dobu před 1. 1. 2014, pokud zemřelý stihl podat žalobu na jeho zaplacení

Podle ust. § 3079 odst. 1 o. z. právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2014), se posuzuje podle dosavadních právních předpisů. Podle ust. § 3069 o. z. se při dědění použije právo platné v den smrti zůstavitele. Na dědice poškozeného, který utrpěl újmu na zdraví v době do 31. 12. 2013, přechází dědění nároky na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění podle zrušeného občanského zákoníku, jestliže poškozený zemřel po uvedeném datu, avšak tyto nároky za svého života uplatnil u soudu.

Tehdy totiž právo poškozeného na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění smrtí poškozeného nezaniká a v plné výši se stává předmětem dědického řízení za podmínek uvedených v ust. § 1475 odst. 2 o. z.

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se občanským a pracovním právem*

Na přelomu srpna a září bude ČSSZ již potřetí rozesílat přehledy „důchodového konta“

Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) opět bezplatně zašle přehledy „důchodového konta“ lidem předdůchodového věku. Letos je automaticky, aniž by museli žádat, obdrží muži narození v roce 1956 a ženy narozené v roce 1959. Informace důležité pro budoucí důchod tak poputují k téměř 100 tisícům lidí. Dostanou je na adresu trvalého bydliště nebo do své datové schránky. Tento servis pro klienty zajistí ČSSZ již potřetí.

V předstihu několika let před rozhodnutím odejít do starobního důchodu, tak lidé ze zasláného **přehledu dob důchodového pojištění** zjistí, zda v evidenci ČSSZ mají všechny doklady o své pracovní minulosti. Přehled obsahuje výčet a celkový součet dob důchodového pojištění (odpracovaných let), případně náhradních dob pojištění (např. dobu vedení v evidenci úřadu práce), uložených v evidenci ČSSZ. Jsou v něm rovněž uvedeny vyměřovací základy (výdělky/příjmy) a vyloučené doby (např. doba dočasná pracovní neschopnosti) od roku 1986. Přehled zároveň uvádí informaci o dobách neevidovaných, tzn. o dobách, ke kterým ČSSZ nemá v evidenci žádný doklad. Pokud lidé objeví nedostatky v evidovaných dobách zaměstnání, mohou je včas začít řešit.

Včasná a adresná informace je velmi důležitá, aby člověk něco nezaskočilo až ve chvíli, kdy o důchod žádá. Takto si díky ČSSZ předem zkontroluje a ověří, zda bude mít pro nárok na důchod dostatečný počet let, a zasláné údaje může využít i k předběžnému informativnímu výpočtu jeho výše. Tomu, kdo nemá „datovku“, stačí údaje podle návodu „dosadit“ do **důchodové kalkulačky** umístěné na webových stránkách ČSSZ.

Je třeba vědět, že i doklady o dobách, které ČSSZ ve své evidenci standardně nemá (zejména jde o dobu studia a období péče o děti), jsou pro důchod důležité. Ty se dokládají sice až při žádosti o důchod, je však potřeba s jejich předložením počítat a mít je připravené, aby budoucí vyřízení žádosti o důchod mohlo proběhnout rychle a hladce.

Jestliže si někdo nebude jistý, jak případná „bílá místa“ v přehledu dob pojištění doložit, kde získat chybějící doklady, nebo zda dokumenty, které má, budou dostačující, lze doporučit, aby se obrátil na okresní správu sociálního zabezpečení nebo call centrum ČSSZ, kde odborníci poradí a poskytnou konkrétní pomoc. Také vysvětlí, **které doklady ČSSZ může zaevidovat v předstihu a které je třeba předložit až při sepisování žádosti o důchod.**

Poprvé ČSSZ rozeslala přehledy dob důchodového pojištění v roce 2015, a to mužům ročníku narození 1954 a ženám ročníku narození 1957. V roce 2016 byly zaslány mužům ročníku 1955 a ženám ročníku 1958. Klienti aktivní přístup ČSSZ hodnotili pozitivně. Řada z nich se právě na základě zasláného dokladu začala o své budoucí důchodové záležitosti zajímat a v předstihu je s odborníky okresních správ sociálního zabezpečení řešila. Někteří se dokonce svěřili, že až když drželi v ruce přehled od ČSSZ, uvědomili si, na co vše je v souvislosti s budoucím důchodem třeba myslet.

To, že některým ročníkům zašle ČSSZ přehled důchodového pojištění automaticky, neznamená, že tyto informace nemohou získat i ostatní. Bez ohledu na to, jakého jsou lidé ročníku narození, mají možnost požádat ČSSZ o vyhotovení **informativního osobního listu důchodového pojištění**. Ten jim může být zaslán jednou za kalendářní rok, samozřejmě také zdarma.

*Jana Buraňová,
ředitelka odboru komunikace a tisková mluvčí ČSSZ*

> Spoluodpovědnost za agresivní duševně nemocné

Rodiče si domluvili několikadenní hlídání svých dvou malých dětí (dcery a syna), které mělo proběhnout na chalupě, nicméně paní, které byly děti svěřeny, s nimi byla doma ve svém domě.

Zrovna v tu dobu u ní byl na návštěvě její vážně duševně nemocný syn, který ji (13. 6. 2012) po předchozí slovní rozepti nejdříve fyzicky napadl, udeřil ji do hlavy, kopal do ní a smýkal s ní po zemi a poté, co se dokázala vymanit a odvést svěřenou dívku do bezpečí, několika ranami dřevěnou tyčí do hlavy usmrtil jejího sourozence – pětiletého chlapce. Spouštěčem násilí byla právě přítomnost malých dětí v domě a jednání matky, která narušila jeho soukromí. Trestní stíhání pachatele bylo s ohledem na vážnost jeho onemocnění a z něj vyplývající nepřičetnost zastaveno, protože jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti byly v době činu zcela vymizelé. Pachatel, kterému bylo v době spáchání činu 42 let, trpí hebefrenní schizofrenií s postpsycho- tickým defektem osobnosti, což rodičům malých dětí nebylo známo, ve svém okolí byl vnímán jen jako podivínská osoba. Pro svou duševní poruchu byl opakovaně hospitalizován, pravidla léčby nedodržel, často, zejména pod vlivem alkoholu, byl agresivní, ničil věci a demoloval své obydlí a jednou fyzicky napadl i členy rodiny. Jeho matka mnohokrát konzultovala své obavy z nebezpečnosti svého syna pro okolí s psychiatry, žádný výstup z toho však nezvešel.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že matka pachatele, která měla hlídat svěřené malé děti, neporušila žádnou svou právní povinnost, ani povinnost tzv. generální prevence, tedy povinnost předcházet škodám (ust. § 415 zrušeného občanského zákoníku), a za škodu usmrcením malého chlapce není odpovědná, protože nemohla předpokládat, že její dospělý nemocný syn by byl schopen zabít dítě. Daný incident byl zcela nepochopitelný a nečekaný pro běžného člověka, který nemá hlubší pochopení podstaty schizofrenie jakožto nemoci, která se projevuje impulzivním a náhlým jednáním bez zjevné příčiny. Jednalo se o shodu okolností, v níž nelze shledat právní odpovědnost za mimořádně tragický následek. Na rozdíl od případů, kdy dospělý nechá dítě pohybovat se v nebezpečném prostředí kolem silnice, železnice či otevřené jímky a kdy běžná lidská představivost vnímá hrozící nebezpečí, šlo v dané věci o situaci, v níž si paní nemohla představit, že její syn je schopen usmrtit dítě, a nemohla si tak být vědoma takového nebezpečí. Proto soud zamítl žalobu rodičů na odškodnění (celkově jde v případě o 830 000 Kč). Jeho rozsudek potvrdil i soud odvolací a případ se dostal k Nejvyššímu soudu ČR.

Generální povinnost předcházet škodám znamená běžnou míru opatrnosti a ne bezbřehou odpovědnost

Soudy vyšly z pravidel zrušeného občanského zákoníku, podle kterého musel být případ s ohledem na dobu, kdy se udál, posuzován:

Podle ust. § 415 zrušeného občanského zákoníku každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

Teprve nepočíná-li si někdo v souladu s takto obecně stanovenou právní povinností, chová se protiprávně a postihuje ho za to za splnění dalších předpokladů občanskoprávní odpovědnost za škodu.

Zákonný požadavek tzv. generální prevence podle zmíněného ust. § 415 bývalého občanského zákoníku, jehož nedodržení představuje porušení právní povinnosti a zakládá potom odpovědnost za škodu, stanoví (stanovilo) každému povinnost zachovávat takový stupeň bedlivosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který objektivně posuzováno je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku. Je totiž povinností každého chovat se tak, aby nezpůsobil škodu.

Předpokládá se běžná míra opatrnosti odpovídající obvyklým poměrům v dané konkrétní situaci, nikoliv však již bezbřehá povinnost předvídat a předcházet veškerým v budoucnu možným škodám. Aby bylo možno usuzovat na porušení právní povinnosti vyplývající z ust. § 415 zrušeného občanského zákoníku, musely by v daném případě existovat konkrétní okolnosti, které by vyžadovaly provedení určitých opatření k zamezení či snížení možnosti způsobení újmy na zdraví. Toto ustanovení ale neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody; takový požadavek by se rovnal objektivní odpovědnosti, kterou z principu generální prevence vyvodit nelze.

U pachatele – duševně nemocného syna – se sice projevovala agresivita, ale převážně jen vůči věcem, nebylo prokázáno, že by někdy napadl malé dítě, žalovaná proto neměla z čeho poznat hrozbu takového útoku. Ani odborní lékaři ji na tuto možnost neupozornili a neshledali také důvod pro jeho umístění ve zdravotnickém zařízení. Nelze tak u ní shledat zavinění ani ve formě nevědomé nedbalosti, protože i při vědomí všech okolností zdravotního stavu svého syna a jeho projevů nemohla vědět a předvídat, že k takovému útoku dojde.

Nižší soudy tedy uzavřely, že žalovaná svou prevenční povinnost při hlídání nezletilých dětí žalobců neporušila, neboť hrozbu fyzického útoku svého syna nemohla z ničeho dovodit; agresivita jejího syna byla nepředvídatelná a v předchozí době zaměřená převážně vůči věcem, nikdy proti malému dítěti, přičemž ani vyjádření odborných lékařů nemohlo žalovanou dostatečně varovat. Ust. § 415 zrušeného občanského zákoníku předpokládá běžnou míru opatrnosti a nikoliv bezbřehou povinnost předvídat a předcházet veškerým škodám v budoucnu.

Zhodnocení smutného případu zabití malého chlapce duševně nemocným Nejvyšším soudem

Podle názoru NS ČR ovšem nižší soudy nedocenily, že ona běžná míra opatrnosti musí vždy odpovídat obvyklým poměrům v dané konkrétní situaci.

Požadavek plynoucí z ust. § 415 zrušeného občanského zákoníku při zajištění řádné péče o svěřené děti je širší a nezahrnuje pouhý dohled nad nesvéprávnou osobou, nýbrž i další opatření, která bylo třeba učinit, aby hlídání proběhlo bez problémů a zejména bez újmy na straně dětí. NS ČR vytkl nižším soudům, že při jinak pečlivém hodnocení případu, zůstala opomenuta dohoda, že děti budou hlídány na chatě, nikoliv v trvalém bydlišti žalované, kde se v tu dobu vyskytoval její syn, respektive že žalovaná se změnou seznámila rodiče v okamžiku předání, kdy již neměli možnost na nastalou situaci adekvátně reagovat a zařídít si hlídání dětí jinak. V takovém případě ovšem žalovaná porušila závazek vůči rodičům ohledně místa, kde se budou děti zdržovat, převzala nad svěřenými malými dětmi i za těchto okolností odpovědnost a tím vzala na sebe povinnost zabezpečit, aby nedošlo k újmě na jejich zdraví.

Žalovaná byla již dříve odborníky seznámena s nemocí svého syna a s jejími projevy měla dlouhodobé osobní zkušenosti, neboť se často stávala terčem jeho

urážlivého chování a slovního napadání v době, kdy u ní přebýval, a opakovaně projevovala vůči lékařům obavy z jeho násilného a nepředvídatelného počínání, k němuž vůči blízkým osobám již v minulosti došlo. Přesto umožnila kontakt svého syna s dětmi, a i když byla sama první obětí jeho fyzického útoku a snažila se následně děti zachránit, nemění to nic na závěru, že přivedením dětí do zcela nevhodného prostředí porušila obecnou prevenční povinnost chránit zdraví a život svěřených osob.

Žalovaná zřejmě nemohla předvídat, kdy a z jakých příčin se začne její syn projevovat agresivně vůči svému okolí a že při jakémsi souběhu okolností může dokonce usmrtit dítě, to ovšem neznamená, že splnila vše, co lze v rámci prevenční povinnosti požadovat od osoby mající ve své péči nezletilé děti, které přivádí do kontaktu s osobou trpící duševní chorobou projevující se nepředvídatelnými výbuchy emocí spojenými někdy s destruktivním chováním vůči věcem a nejméně jednou i s fyzickým násilím vůči lidem.

Podle názoru NS ČR žalovaná vzhledem ke svým předchozím zkušenostem mohla a měla riziko konfliktu či případné agrese předpokládat, neboť jednak věděla, že právě ona bývá spouštěčem emocionálních výbuchů svého syna, jednak i tvrzená dohoda o odděleném pobytu dětí svědčí o její jisté obavě, jak kontakt syna s hlídanými dětmi proběhne. Byť jistě nemohla dohlédnout všech konkrétních rizik, byla povinna provést taková opatření, která by byla způsobila nebezpečí vzniku konfliktu alespoň minimalizovat, ne-li zcela odvrátit. To platí obzvláště pro případ, že skutečně nedodržela dohodu s rodiči usmrceného chlapce, že děti bude hlídat v místě, kde se její syn nevyskytoval. Tuto základní pojistku před hrozbou konfliktu svévolně porušila. Žalovaná proto nedostála povinnosti obecné prevence ve smyslu ust. § 415 zrušeného občanského zákoníku a podle ust. § 420 zrušeného občanského zákoníku odpovídá žalobcům za škodu způsobenou usmrcením jejich syna.

Odpovědnost za lidi s nebezpečnými vlastnostmi

Nejvyšší soud ČR v odůvodnění svého rozsudku spis. zn. 25 Cdo 755/2015, ze dne 26. 1. 2017, kterým zrušil rozsudek soudu prvního stupně i soudu odvolacího, dodal, že jeho výklad rozsahu povinnosti tzv. generální prevence v této velmi specifické situaci sleduje legislativní trend a koresponduje se zásadou velící poskytnout větší míru ochrany před riziky plynoucími z ujmoutí se osoby s nebezpečnými vlastnostmi, jak ji od 1. 1. 2014 výslovně upravuje ust. § 2923 zákona č. 89/2012 Sb., tedy nového občanského zákoníku.

Nový kodex, jehož pravidla se v dané věci neuplatní, ale mohou se uplatnit v nových podobných případech, stanoví, že povinnost hradit újmu společně a nerozdílně s osobou nebezpečných vlastností má ten, kdo se takové osoby vědomě ujme (bez její nutné potřeby jí poskytne útulek nebo jí svěří určitou činnost, ať již v domácnosti, provozovně či na jiném podobném místě), jestliže tato osoba způsobila škodu (újmu) v takovém místě nebo při této činnosti pro svoji nebezpečnou povahu.

Jde vlastně o zvláštní případ prevenční povinnosti postavený do objektivní roviny, bez ohledu na zavinění a na porušení právní povinnosti, u nějž se ani nepředpokládá schopnost povinné osoby předvídat rozsah rizik ze strany osoby, která vykazuje potenciálně nebezpečné vlastnosti a již se ujala. I když na smutný případ odpovědnosti za smrt malého chlapce aplikované ustanovení § 415 zrušeného občanského zákoníku na takto objektivním principu postaveno není, je opodstatněn vysoký požadavek na předvídatost osob, které převzaly do dočasné péče nezletilé děti.

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se občanským
a pracovním právem*

> Nadbytečnost

**Organizační změna rušící místo s kratší pracovní dobou s ohledem na potřebu plné pracovní doby:
Je zaměstnanec nadbytečný?**

Nejvyšší soud ČR posuzoval spor o neplatnost rozvázání pracovního poměru výpovědí pro nadbytečnost, kterou zaměstnavatel odůvodnil organizační změnou spočívající ve zrušení pracovního místa, které zastával zaměstnanec s kratším pracovním úvazkem (kratší pracovní dobou, kterou se zaměstnavatelem sjednal), zatímco zaměstnavatel potřeboval zaměstnávat na stejný druh práce zaměstnance s plnou pracovní dobou (na plný úvazek).

Zaměstnavatel posléze přijal do pracovního poměru jiného zaměstnance se stejnou pracovní náplní, avšak na plný pracovní úvazek. Nejvyšší soud ČR tak řešil právní otázku, zda se může stát zaměstnanec v příčinné souvislosti s organizační změnou spočívající ve zrušení pracovního místa s kratší pracovní dobou, na kterém podle pracovní smlouvy zaměstnanec působil a nahrazením jej pracovním místem s tímž druhem práce, ale se stanovenou týdenní pracovní dobou, nadbytečným ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce.

Podmínky nadbytečnosti

Nejvyšší soud ČR v odůvodnění svého rozsudku spis. zn. 21 Cdo 4485/2016, ze dne 22. 3. 2017, připomněl zejména, že k předpokladům pro podání výpovědi z pracovního poměru podle ust. § 52 písm. c) zákoníku práce patří to, že zaměstnavatel nebo příslušný (jemu nadřízený) orgán přijal rozhodnutí o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách, podle kterého se konkrétní zaměstnanec stal nadbytečným, a že tu je příčinná souvislost mezi nadbytečností zaměstnance a přijatými organizačními změnami, tj. že se zaměstnanec stal právě v důsledku takového rozhodnutí (jeho realizací u zaměstnavatele) nadbytečným.

Takové rozhodnutí musí být přijato před podáním výpovědi a zaměstnanec s ním musí být seznámen; postačí ovšem, jestliže se tak stane až ve výpovědi z pracovního poměru. Skutečnost, že zaměstnavatel přijme jiného zaměstnance na místo uvolněné odchodem zaměstnance, kterému byla dána výpověď pro nadbytečnost, je zpravidla důkazem o neopodstatněnosti použitého výpovědního důvodu; v takovém případě totiž nelze hovořit o tom, že by se zaměstnanec, resp. druh práce, který na základě pracovní smlouvy vykonává, stal v důsledku přijatého rozhodnutí o organizační změně nadbytečným, a že by tedy opravdovým důvodem rozvázání pracovního poměru byly okolnosti uvedené v ust. § 52 písm. c) zákoníku práce.

Podstata nadbytečnosti vychází z druhu práce

Zaměstnanec je pro zaměstnavatele nadbytečný ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce tehdy, jestliže jeho práce, kterou je povinen konat podle pracovní smlouvy v rámci sjednaného druhu práce, není pro zaměstnavatele na základě rozhodnutí o organizačních změnách zcela nebo v dosavadním rozsahu (náplni) v dalším období potřebná.

Závěr o nadbytečnosti konkrétního zaměstnance musí vycházet z druhu práce, který má zaměstnanec vykonávat pro zaměstnavatele podle pracovní smlouvy, a z posouzení, zda přijatá organizační změna činí výkon této práce zcela nebo v dosavadním rozsahu (náplni) pro zaměstnavatele nepotřebným.

Zefektivnit práci lze snížením počtu zaměstnanců, ale i kratší pracovní dobou

Rozhodnutím zaměstnavatele o organizační změně, vzhledem k němuž se zaměstnanec stane nadbytečným, je též rozhodnutí o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce. Takové rozhodnutí může být realizováno nejen snížením fyzického počtu zaměstnanců, kteří u zaměstnavatele vykonávají práci ve stanovené týdenní pracovní době, a rozvázáním pracovního poměru s těmi z nich, kteří se v důsledku tohoto rozhodnutí zaměstnavatele stali nadbytečnými, ale i sjednáním kratší pracovní doby (pod rozsah stanovený v § 79 odst. 1 a 2 zákoníku práce) se zaměstnanci vykonávajícími práci ve stanovené týdenní pracovní době nebo s některými z nich (snížením tzv. přepočteného stavu zaměstnanců), neboť zaměstnancům, s nimiž zaměstnavatel sjednal kratší pracovní dobu, přísluší mzda nebo plat, které odpovídají sjednané kratší pracovní době (ust. § 80 zákoníku práce), a zvýšení efektivity práce sledovaného touto organizační změnou (snížení nákladů zaměstnavatele na mzdy nebo platy) lze proto tímto způsobem dosáhnout stejně jako v případě snížení fyzického počtu zaměstnanců vykonávajících práci ve stanovené týdenní pracovní době. **Odmítne-li zaměstnanec, který u zaměstnavatele vykonává práci ve stanovené týdenní pracovní době a jehož práce není v tomto rozsahu pro zaměstnavatele v dalším období potřebná, uzavřít se zaměstnavatelem dohodu o změně obsahu pracovního poměru spočívající ve sjednání kratší pracovní doby, je ve vztahu k němu dán důvod výpovědi uvedený v ust. § 52 písm. c) zákoníku práce, neboť se stal vzhledem k rozhodnutí zaměstnavatele o snížení stavu zaměstnanců nadbytečným** (rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2014, spis. zn. 21 Cdo 4442/2013).

Zvýšení potřeby stejného druhu práce neodůvodňuje nadbytečnost zaměstnanců s kratší pracovní dobou

Nadbytečnost zaměstnance musí být posuzována pouze s ohledem na druh práce (daný rozsahem – náplní), který zaměstnanec podle pracovní smlouvy pro zaměstnavatele vykonává a jehož ujednání patří k podstatným náležitostem pracovní smlouvy. Vedle podstatných (esenciálních) náležitostí si mohou účastníci v pracovní smlouvě dohodnout i další (pracovní a mzdové) podmínky, na kterých mají zájem, mezi něž patří (mimo jiné) také ujednání kratší pracovní doby podle ust. § 80 zákoníku práce. Ujednání o dalších (pracovních a mzdových) podmínkách však nemohou být zvažována při posuzování nadbytečnosti zaměstnance ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce, která je (v příčinné souvislosti s organizační změnou) dána pouze další (ne)potřebností druhu práce zaměstnance pro zaměstnavatele. Zaměstnanec se tedy nemohl v posuzovaném případě stát pro zaměstnavatele nadbytečným, neboť druh práce, který zaměstnanec pro zaměstnavatele podle pracovní smlouvy vykonával, se nestal pro zaměstnavatele v příčinné souvislosti s organizační změnou nepotřebným, ale zaměstnavatel jej nadále potřeboval ve větším rozsahu. (Pro právní posouzení nemá význam, zda zaměstnavatel nabídl zaměstnanci změnu pracovní smlouvy spočívající v ujednání stanovené /plné/ týdenní pracovní doby namísto kratšího úvazku, anebo nikoliv.)

Závěr

Zaměstnanec se nemůže stát nadbytečným ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce v příčinné souvislosti s organizační změnou, která spočívá ve zrušení pracovního místa s kratší pracovní dobou, na kterém podle pracovní smlouvy zaměstnanec působil, a nahrazením jej pracovním místem s tímž druhem práce, ale se stanovenou týdenní pracovní dobou. (Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 4485/2016, ze dne 22. 3. 2017.) **Jestliže tedy zaměstnavatel potřebuje méně vaší práce (méně stejného druhu práce), kterou pro něj vykonáváte na plný úvazek (v zákonem stanovené týdenní pracovní době dle ust. § 79 zákoníku práce) a nedohodnete se s ním na snížení úvazku (kratší pracovní době), můžete dostat výpověď pro nadbytečnost. Naopak, pokud zaměstnavatel potřebuje více vaší práce (více stejného druhu práce), kterou dosud vykonáváte na kratší úvazek (kratší pracovní dobu dle ust. § 80 zákoníku práce) a která je sjednaná v pracovní smlouvě, nemůžete dostat výpověď pro nadbytečnost. Taková výpověď bude s vysokou pravděpodobností i v jiném případném sporu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem shledána neplatnou.**

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se občanským a pracovním právem*

> Povinnosti pacienta

Roky řešíme povinnosti poskytovatelů zdravotní péče. Proto jsme se rozhodli uveřejnit jednou povinnosti pacientů a byli jsme překvapeni tímto úzkým výběrem.

Povinnosti pacienta a jiných osob jsou řešeny v zákoně o zdravotních službách č. 372/2011 Sb., § 41–42. Vybrali jsme je pro vás.

§ 41

(1) Pacient je při poskytování zdravotních služeb povinen:

- dodržovat navržený individuální léčebný postup, pokud s poskytováním zdravotních služeb vyslovil souhlas,
- řídít se vnitřním řádem,
- uhradit poskytovateli cenu poskytnutých zdravotních služeb nehrazených nebo částečně hrazených z veřejného zdravotního pojištění nebo jiných zdrojů, které mu byly poskytnuty s jeho souhlasem,
- pravdivě informovat ošetřujícího zdravotnického pracovníka o dosavadním vývoji zdravotního stavu, včetně informací o infekčních nemocech, o zdravotních službách poskytovaných jinými poskytovateli, o užívání léčivých přípravků, včetně užívání návykových látek, a dalších skutečnostech podstatných pro poskytování zdravotních služeb,
- nepožívat během hospitalizace alkohol nebo jiné návykové látky a podrobit se na základě rozhodnutí ošetřujícího lékaře v odůvodněných případech vyšetřením za účelem prokázání, zda je nebo není pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek.

(2) Povinnosti podle odstavce 1 písm. c) a d) náleží zákonnému zástupci pacienta nebo opatrovníkovi. Zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta je povinen vytvořit podmínky pro splnění povinností pacientem podle odstavce 1 písm. a), b) a e). Povinnosti podle odstavce 1 písm. a) a d), je-li pacient hospitalizován, se pro zákonného zástupce pacienta použijí přiměřeně; povinnost podle odstavce 1 písm. b), c) a e) platí i pro zákonného zástupce.

(3) Pacient, zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta, osoba určená pacientem, osoba blízká pacientovi nebo osoba ze společné domácnosti jsou povinni prokázat svou totožnost občanským průkazem, jestliže o to poskytovatel nebo zdravotnický pracovník, jehož prostřednictvím poskytovatel poskytuje pacientovi zdravotní služby, požádá. Povinnost prokázat se občanským průkazem má rovněž osoba, která uplatňuje podle tohoto zákona nebo jiného právního předpisu právo na

informace o zdravotním stavu pacienta, a osoba, která hodlá hospitalizovaného pacienta navštívit a není osobou podle věty první. Jde-li o cizince, totožnost se prokazuje cestovním dokladem nebo jiným průkazem totožnosti.

Má-li zdravotnický pracovník pochybnost, zda jde o osobu blízkou, osvědčí osoba blízká tuto skutečnost čestným prohlášením, ve kterém uvede své kontaktní údaje a číslo průkazu totožnosti; čestné prohlášení je součástí zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi.

(4) Jestliže pacient, zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta odmítne prokázání totožnosti podle odstavce 3, může poskytovatel nebo zdravotnický pracovník odmítnout poskytnutí zdravotní služby, nejde-li o pacienta, kterému je třeba poskytnout neodkladnou péči.

Odmítne-li prokázání totožnosti jiná osoba uvedená v odstavci 3, může poskytovatel nebo zdravotnický pracovník odmítnout této osobě poskytnutí požadované součinnosti nebo jí neumožnit návštěvu hospitalizovaného pacienta.

To neplatí, potvrdí-li pacient totožnost osoby. O odmítnutí návštěvy poskytovatel nebo zdravotnický pracovník ihned informuje hospitalizovaného pacienta, popřípadě ihned po té, co sdělení této informace umožní zdravotní stav pacienta.

§ 42

Práva a povinnosti zákonného zástupce podle

a) § 31 odst. 5,

(5) Jde-li o nezletilého pacienta nebo pacienta s omezenou svéprávností, právo na informace o zdravotním stavu a právo klást otázky náleží zákonnému zástupci nebo opatrovníkovi pacienta a pacientovi, je-li k takovému úkonu přiměřeně rozumově a volně vyspělý.

b) jde-li o poskytnutí zdravotních služeb se souhlasem zákonného zástupce, jestliže hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření zákonného zástupce; do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi se zaznamenají důvody, pro které nebyl souhlas zákonného zástupce získán,

c) § 38 odst. 2, 5 a 6,

(2) Nezletilého pacienta nebo pacienta s omezenou svéprávností lze bez souhlasu zákonného zástupce nebo opatrovníka hospitalizovat též v případě, jde-li o podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

(5) Nezletilému pacientovi nebo pacientovi s omezenou svéprávností lze poskytnout neodkladnou péči bez souhlasu zákonného zástupce, pokud je u něj podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

(6) Poskytovatel je povinen o hospitalizaci podle odstavce 1 písm. b) nebo c) informovat osobu určenou podle § 33, není-li taková osoba některou z osob blízkých, popřípadě osobu ze společné domácnosti, nebo zákonného zástupce pacienta, pokud jsou mu známy. Není-li mu žádná osoba podle věty první známa nebo ji nelze zastihnout, informuje Policii České republiky.

d) § 39 odst. 3 písm. b),

(3) Poskytovatel je povinen zajistit, aby

b) zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta byl o použití omezovacích prostředků uvedených v odstavci 1 písm. b), c), d) nebo e) bez zbytečného odkladu informován; sdělení zákonnému zástupci pacienta se zaznamená do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi, záznam podepíše zdravotnický pracovník a zákonný zástupce nebo opatrovník,

e) § 41 odst. 2 a 3,

f) § 47 odst. 1 písm. b)

(1) Poskytovatel jednodenní nebo lůžkové péče je povinen

b) umožnit pobyt zákonného zástupce nebo opatrovníka, nebo osoby jimi pověřené společně s hospitalizovaným nezletilým pacientem nebo pacientem s omezenou svéprávností, pokud to umožňuje vybavení zdravotnického zařízení nebo nebude narušeno poskytování zdravotních služeb anebo takový pobyt není na základě jiného právního předpisu vyloučen; to neplatí v případě poskytování záchranných služeb,

g) § 93 odst. 1

1) Proti postupu poskytovatele při poskytování zdravotních služeb nebo proti činností souvisejícím se zdravotními službami může podat stížnost

a) pacient,

b) zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta,

c) osoba blízká v případě, že pacient tak nemůže učinit s ohledem na svůj zdravotní stav nebo pokud zemřel, nebo

d) osoba zmocněná pacientem.

Stížnost se podává poskytovateli, proti kterému směřuje; tím není dotčena možnost podat stížnost podle jiných právních předpisů. Podání stížnosti nesmí být osobě, která ji podala, nebo pacientovi, jehož se stížnost týká, na újmu.

Práva a povinnosti náleží též pěstounovi nebo jiné pečující osobě, statutárnímu orgánu nebo jím pověřené osobě dětského domova pro děti do 3 let věku, školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo zařízení sociálních služeb poskytujících pobytové služby, byla-li soudem nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova, nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jde-li o děti svěřené do péče tohoto zařízení na základě rozhodnutí soudu.

redakčně zpracováno

> Novela zákona o nelékařských zdravotnických povoláních

Dne 1. 9. 2017 nabyla účinnosti poměrně rozsáhlá novela zákona č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních.

Týká se kvalifikace a způsobilosti k výkonu jednotlivých zdravotnických profesí s výjimkou lékařů, zubních lékařů a farmaceutů.

Novela ruší vyhlášku č. 423/2004 Sb. a na ni navazující vyhlášky, kterými se stanovil kreditní systém pro vydání osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez přímého vedení nebo odborného dohledu zdravotnických pracovníků.

Zdravotní sestry, porodní asistentky ani další zdravotníci tedy již nebudou muset „sbírat kredity“, aby mohli nadále vykonávat své povolání.

Povinnost celoživotně se vzdělávat je sice nadále stanovena, ale způsob si určí každý zdravotník sám a nebude jej muset prokazovat získanými kredity.

V případě přerušení výkonu povolání neztrácí zdravotník svou způsobilost povolání vykonávat.

Trvá-li však přerušení déle než šest let v posledních sedmi letech, je povinen se doškolit pod odborným dohledem zdravotníka způsobilého vykonávat příslušnou profesi bez odborného dohledu, a to v rozsahu šedesáti pracovních dnů.

Za přerušení výkonu povolání se považuje stav, kdy zdravotník nevykonává své povolání buď vůbec, nebo jej vykonává v rozsahu kratším než 0,2 běžného pracovního úvazku, tedy méně než 8 hodin týdně.

Mění se kvalifikační požadavky pro výkon povolání všeobecné sestry.

Vedle tříletého bakalářského studia nebo tříletého studia na vyšší zdravotnické škole lze kvalifikace pro výkon povolání všeobecné sestry dosáhnout také, pokud si absolventka střední zdravotnické školy (nově označovaná jako praktická sestra) doplní studium nejméně ročním studiem na vyšší zdravotnické škole, byla-li přijata do vyššího než prvního ročníku.

Stejným způsobem může získat kvalifikaci všeobecné sestry také porodní asistentka, zdravotnický záchranář nebo dětská sestra.

Nadále se uznává, že kvalifikaci všeobecné sestry získaly i absolventky středních zdravotnických škol, pokud započaly studium nejpozději ve školním roce 2003/2004. Stejná pravidla prakticky platí i pro obor dětská sestra.

Nově se koncipuje profese praktické sestry. Tuto kvalifikaci získává absolventka střední zdravotnické školy v oboru praktická sestra.

Absolventky střední zdravotnické školy v oboru zdravotnický asistent získají kvalifikaci praktické sestry, pokud započaly studium nejpozději ve školním roce 2018/2019.

Jde spíše o změnu terminologie, kdy se dosavadní zdravotnické asistentky (asistenti) nově označují jako praktické sestry a tomu bude odpovídat název jejich studijního oboru.

Kvalifikace praktické sestry lze dosáhnout také složením maturitní zkoušky na kterékoli střední škole a absolvováním akreditovaného kvalifikačního kurzu v oboru praktická sestra.

Bez dalšího splňují požadavky na výkon povolání praktické sestry zdravotničtí záchranáři a porodní asistentky.

Kompetence praktické sestry jsou poskytování ošetrovatelské péče (samostatně) a ve spolupráci s lékařem podíl na léčebné, rehabilitační, preventivní, paliativní, neodkladné, diagnostické a dispenzární péči.

Z toho vyplývá, že pokud zvláštní právní předpis nestanoví pro konkrétní odbornost něco jiného, může v běžné lékařské ambulanci praktika nebo specialista vykonávat povolání zdravotní sestry jak všeobecná sestra, tak i praktická sestra.

Zákon dále stanoví, že absolvováním certifikovaných kurzů získává zdravotnický pracovník způsobilost jen pro jednotlivé úzce vymezené činnosti.

Certifikovaným kurzem nelze nahradit získání odborné nebo specializované způsobilosti (pro výkon povolání ošetřovatele však stačí absolvování certifikovaného kurzu v tomto oboru).

Novými nelékařskými zdravotnickými profesemi jsou podle této novely terapeut tradiční čínské medicíny, specialista tradiční čínské medicíny, odborný fyzioterapeut (fyzioterapeut s vysokoškolským magisterským vzděláním, který pak nemusí mít specializační přípravu a atestaci, nebo s bakalářským vzděláním, který absolvoval specializační přípravu a složil atestaci v tomto oboru), behaviorální technik a asistent behaviorálního technika.

*JUDr. Jan Mach,
advokát převážně zaměřený
na problematiku zdravotnictví*

INZ. DETRALEX

> Zdravotní pojištění – když manžel pracuje v zahraničí

Dokážeme vyjmenovat mnoho důvodů, proč naši občané vyjíždějí za prací do zahraničí.

Někdy to může být například problém práci v určitém oboru u nás vůbec získat, nesporně lákavou je – v porovnání s tuzemskými poměry – možnost zpravidla vyššího výdělku a v neposlední řadě je tu i touha získat sebedůvěru a víru ve vlastní schopnosti.

Ať už je motivace pro práci v zahraničí jakákoliv, vždy si musí být pracovník vědom skutečnosti, že vstupuje do zcela odlišných poměrů, než na jaké je zvyklý v Česku, včetně souvisejících dopadů i na jeho nezaopatřené rodinné příslušníky.

Protože s účinností od 1. května 2010 vstoupilo v platnost Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení včetně prováděcího Nařízení č. 987/2009, má tato skutečnost mj. přímý vliv na výkon výdělečné činnosti našich občanů v zahraničí a navazující řešení zdravotního pojištění.

Tato nadnárodní úprava v podstatě nahradila Nařízení Rady EHS č. 1408/71 a 574/72, podle kterých se postupovalo předtím, kdy po určitou dobu byla i po 1. 5. 2010 tato nařízení účinná ještě vůči Norsku, Islandu, Lichtenštejnsku a Švýcarsku.

Z pohledu aktuálně platných směrnic je důležité, zda náš občan pracuje:

- ve státech Evropské unie, případně v Norsku, na Islandu, v Lichtenštejnsku nebo ve Švýcarsku (dále jen „členský stát“),
- v ostatních (tzv. „třetích“) zemích.

Princip jednoho pojištění

Jestliže občan České republiky vykonává výdělečnou činnost (zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost) na území státu, na který se vztahuje působnost výše vyjmenovaných Nařízení, pak po 1. 5. 2010 platí, že při výkonu výdělečné činnosti v členských státech podléhá Nařízení č. 883/2004 a 987/2009 (dále jen Nařízení). To znamená, že na základě principu jednoho pojištění je pojištěn ve státě, na jehož území vykonává výdělečnou činnost. Při souběhu zaměstnání v jednom členském státě se samostatnou výdělečnou činností v jiném členském státě je pojištěn ve státě, ve kterém je zaměstnán. V případě potřeby lze text Nařízení nalézt například na webových stránkách Kanceláře zdravotního pojištění, z. s. (www.kancelarzp.cz).

Jak postupovat?

Pokud má český občan v úmyslu vycestovat za účelem získání zaměstnání do některého z členských států, ve kterých se tedy postupuje podle Nařízení, je českým pojištěncem do okamžiku, kdy práci v členské zemi získá.

V případě potřeby může do doby získání zaměstnání čerpat zdravotní péči v této zemi na základě Evropského průkazu zdravotního pojištění (European Health Insurance Card – EHIC), vystaveného mu českou zdravotní pojišťovnou.

Jakmile začne český pojištěnec vykonávat v členském státě výdělečnou činnost, podléhá právním předpisům (všem systémům sociálního zabezpečení) příslušného státu.

Stává se pojištěncem státu, ve kterém pracuje, a je mu vystaven místní doklad o nároku na zdravotní péči.

V této souvislosti přestává být českým pojištěncem a ztrácí nárok na zdravotní péči z titulu EHIC, vystaveného českou zdravotní pojišťovnou. Zahájení výkonu výdělečné činnosti v příslušném členském státě je český občan povinen oznámit v zákonné osmidenní lhůtě své dosavadní české zdravotní pojišťovně a současně vrací vystavený EHIC.

Pokud je tedy českému občanovi jednoznačně známo, od kterého data začne vykonávat výdělečnou činnost v zemi s působností Nařízení, odhlásí se k příslušnému datu z českého systému zdravotního pojištění.

Po ukončení výdělečné činnosti v tomto státě oznamuje český občan své české zdravotní pojišťovně, že již opět podléhá českým právním předpisům, platným v oblasti zdravotního pojištění.

Nezaopatření rodinní příslušníci

Je-li občan ČR pojištěn z titulu výkonu výdělečné činnosti v některé z výše uvedených zemí (tedy mimo tzv. „třetí“ země – viz dále), jsou dle Nařízení systémem země, ve které živele pracuje, kryti i jeho nezaopatření rodinní příslušníci. Nezaopatřenost se posuzuje podle právních předpisů státu bydliště, v ČR tedy konkrétně podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Za nezaopatřeného rodinného příslušníka je považována manželka, která nemá v ČR vlastní příjem z výdělečné činnosti, případně nepobírá určité dávky (například v nezaměstnanosti nebo důchod), netrvá jí pracovní poměr, a je tudíž odkázána na výdělečnou činnost svého manžela-živitele. Dále je za nezaopatřeného rodinného příslušníka považováno dítě, které vykonává povinnou školní docházku, nebo se soustavně připravuje na výkon budoucího povolání,

nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost z důvodů nemoci nebo úrazu, nebo je z důvodů dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu neschopno výdělečné činnosti, nebo je po skončení povinné školní docházky do věku 18 let vedeno v evidenci uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce bez nároku na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Za nezaopatřené dítě nelze považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Dítě lze registrovat jako cizího pojištěnce pouze za předpokladu, že rodič nebo jiná osoba pečující o dítě je považována za nezaopatřenou. Za nezaopatřeného rodinného příslušníka je v České republice považován i registrovaný partner. Na základě výkonu výdělečné činnosti živatele v členském státě podléhají jak žitel, tak jeho nezaopatření rodinní příslušníci všem systémům sociálního zabezpečení příslušného státu. To znamená, že si nemohou vybrat, ve které zemi a případně ve kterých systémech (zdravotního, nemocenského, důchodového a jiného pojištění) chtějí být pojištěni.

Příhraniční pracovníci

V rámci neustále se prohlubující a rozšiřující ekonomické spolupráce mezi jednotlivými členskými zeměmi se rovněž zvyšuje počet příhraničních pracovníků, tzv. pendlerů. Příhraničním pracovníkem je osoba, která v jednom státě bydlí a do druhého státu jezdí za prací a minimálně jednou týdně se vrací do státu bydliště. Pokud český občan pracuje (podniká) například na území Slovenska, bydlí v České republice a nejméně jednou týdně se vrací do svého bydliště, je za této situace Slovenská republika státem jeho pojištění.

Specificky se postupuje tehdy, stane-li se pendler nezaměstnaným. V takovém případě může uplatnit nárok na dávky v nezaměstnanosti pouze ve státě svého bydliště a v případě jejich přiznání bude

předpisům státu bydliště podléhat i v ostatních oblastech sociálního zabezpečení. Mimoto má pendler možnost zaregistrovat se i u úřadu práce ve státě posledního zaměstnání, který mu však žádné dávky poskytovat nebude, ale může vypomoci s nalezením nového pracovního uplatnění v tomto státě.

Pokud český občan začíná pracovat jako pendler, měl by o této nové skutečnosti informovat zdravotní pojišťovnu a také úřad práce, pokud od tohoto úřadu pobírá některou z dávek.

S účinností od 1. 5. 2010 platí, že nárok na poskytnutí plné zdravotní péče (hrazených služeb) ve státě bydliště i ve státě pojištění mají jak tito příhraniční pracovníci, tak jejich nezaopatření rodinní příslušníci (mimo států, uvedených jako výjimka v příloze III. Nařízení č. 883/2004 – pro ČR však tato výjimka neplatí).

Příklad

Pendler pracuje v Rakousku, jeho manželka není v ČR výdělečně činná, mají jedno dítě. Pendler projevil zájem, aby oba jeho nezaopatření rodinní příslušníci zůstali pojištěni v ČR z titulu trvalého pobytu. Je možné tomuto přání vyhovět?

Za pendlera je považován pracovník, který je z titulu výkonu výdělečné činnosti pojištěn v jiném členském státě, není tedy pojištěn ve státě bydliště, přičemž – konkrétně v tomto případě – nadále bydlí v ČR, kam se nejméně jednou týdně vrací. Společně s tímto pendlerem jsou v Rakousku pojištěni i jeho nezaopatření rodinní příslušníci (manželka bez vlastních příjmů a dítě). Rodinná vazba, která má přímý vliv na účast na zahraničním zdravotním pojištění, neplatí v případě:

- *výdělečné činnosti manželky, pobírání dávek z výdělečné činnosti nebo důchodu,*
- *ukončení rodinné vazby (rozvod),*
- *ukončení nezaopatřenosti (u dětí).*

Z uvedeného vyplývá, že nezaopatření rodinní příslušníci musejí být pojištěni ve státě výkonu výdělečné činnosti pendlera, tj. v Rakousku.

Státy mimo působnost Nařízení

Při výkonu výdělečné činnosti ve státech, na které se nevztahuje působnost výše uvedených Nařízení (tzv. „třetí“ země), může náš občan postupovat například tím způsobem, že se odhlásí z českého systému veřejného zdravotního pojištění z titulu dlouhodobého pobytu v zahraničí, kdy jednou ze základních podmínek pro uplatnění tohoto postupu je skutečnost, že se musí jednat o nepřetržitý pobyt delší šesti měsíců.

Alternativně lze řešit situaci i tím způsobem, že občan bude pracovat v této „třetí“ zemi a současně si bude v ČR platit pojistné jako osoba bez zdanitelných příjmů, měsíčně v částce 1 485 Kč.

Na rozdíl od podmínek platných podle koordinačních nařízení Evropské unie:

- nejsou s těmito zaměstnanými osobami pojištěni jejich nezaopatření rodinní příslušníci,
- ukončením zaměstnání končí i účast těchto osob v českém systému veřejného zdravotního pojištění, což znamená, že takové osobě nevznikají po skončení zaměstnání žádné další nároky (například při onemocnění v ochranné lhůtě nebo při pobírání podpory v nezaměstnanosti apod.).

Dokladování rozhodných skutečností

Ve všech výše uvedených situacích (mimo hrazení pojistného osobou bez zdanitelných příjmů) platí, že po návratu musí pojištěnec průkazně vykládat zdravotní pojišťovně dobu výkonu výdělečné činnosti nebo zdravotního pojištění v cizině tak, aby po něm nemohlo být jeho českou zdravotní pojišťovnou požadováno doplacení pojistného za období pojištěním řádně nepokryté.

*Ing. Antonín Daněk,
odborník na zdravotní pojištění*

INZ. Zdravé obouvání

> Ptali jsme se za Vás

Můžete nám prosím poskytnout informace k problematice předepisování ortopedických vložek do bot, ev. dalších zdravotních pomůcek?

Mohou praktičtí lékaři sami předepisovat ortopedické vložky, aniž by museli poslat dítě předem k ortopedovi?

Pokud ano, co musí doklad přesně obsahovat a jak často může být vypsán?

Z veřejného zdravotního pojištění jsou hrazeny ortopedické vložky individuálně zhotovené.

Dle aktuálně platné legislativy (příloha č. 3 zákona č. 48/1997 Sb.) může ortopedické vložky pro děti i dospělé předepsat na poukaz pouze lékař odbornosti ortopedie, ortopedické protetiky nebo rehabilitační a fyzikální medicíny.

Hradí se:

- vložka ortopedická individuálně zhotovená – lze předepsat maximálně 1 pár/rok, maximální úhrada je 100 Kč/1 pár,
- vložka ortopedická individuálně zhotovená dětská – lze předepsat maximálně 2 páry/rok, maximální úhrada je 600 Kč/2 páry,
- vložka ortopedická speciální – lze předepsat maximálně 2 páry/rok, s 80% úhradou.

*Mgr. Oldřich Tichý,
vedoucí tiskového oddělení VZP
a tiskový mluvčí*

> Odpověď na dotaz

Dobrý den, vážená redakce,

již nějakou dobu se zamýšlím, zda se ozvat či ne v reakci na článek JUDr. Jana Macha Odmítání očkování v časopise Informace pro lékařské praxe 2/2017.

Je zde uvedeno, že lékař je povinen oznámit odmítnutí očkování nezletilého dítěte ze strany zákonných zástupců místně příslušnému OSPODU.

Na několika seminářích bylo nám, praktickým pediatrům, opakovaně řečeno, že OSPODU toto neoznamujeme. Učinit tak máme jen tehdy, pokud jsme přesvědčeni, že dítěti hrozí závažná újma.

Toto si nevymýšlím, nebyla jsem sama, slyšely to desítky dalších pediatrů.

Můžete mně, prosím, sdělit, jak to opravdu je?

Mohu pana JUDr. Macha ujistit, že nikdo z okolních pediatrů odmítnutí očkování OSPODU nehlásí. Já a ostatní zcela bez pochyby také máme podepsané reversy řádně založené ve zdravotnické dokumentaci.

Dopouštíme se něčeho nezákonného?

Byla bych za jednoznačnou a nezpochybnitelnou odpověď opravdu velmi vděčná.

Vážená paní doktoro,

odpovídám na Váš dotaz ze dne 13. 5. 2017 týkající se otázky, zda pokud rodiče nezletilého dítěte odmítají povinné očkování, je třeba tuto skutečnost hlásit orgánu sociálně právní ochrany dětí pověřeného obecního úřadu v místě trvalého bydliště dítěte, či nikoliv.

Podle § 10 odstavce 4 zákona číslo 359/1999 Sb., v platném znění, o sociálně právní ochraně dětí, státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6 tohoto zákona, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví. Oznamovací povinnost ohledně nezletilých dětí, které jsou uvedeny v ustanovení § 6 uvedeného zákona, je tedy poskytovateli zdravotních služeb jednoznačně dána.

Podle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, se sociálně právní ochrana zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli nebo neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti.

Pokud obecně závazný právní předpis ukládá povinné očkování nezletilých dětí a rodiče odmítají splnit povinnost, která je jim uložena právním předpisem ohledně ochrany zdraví nezletilého dítěte, nepochybně tímto jednáním neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti.

Povinnost poskytovatele zdravotních služeb oznámit tuto skutečnost orgánu sociálně právní ochrany dětí pověřeného obecního úřadu je tedy dána ustanovením § 10 odstavce 4 věta první zákona č. 359/1999 Sb., v platném znění, s použitím § 6 téhož zákona.

*S uctivým pozdravem
JUDr. Jan Mach*

> Kritika zaměstnavatele a její řešení v soudní praxi

Zaměstnanci stejně jako každému člověku (fyzické osobě) se zaručuje v čl. 17 odst. 1 ústavní Listiny základních práv a svobod právo na svobodu projevu. Na druhou stranu zaměstnavatele chrání ust. § 301 písm. d) zákoníku práce, podle něhož nesmí zaměstnanec jednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele. Co je víc? Jak konflikt obou práv řeší judikatura v ČR? Jak postupovaly soudy, když kritizovaný zaměstnavatel rozvázal se zaměstnancem pracovní poměr?

Střet ústavních práv

Podle čl. 17 odst. 1 ústavní Listiny základních práv a svobod (Listina) svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu (čl. 17 odst. 2 Listiny). Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti (čl. 17 odst. 4). Současně podle čl. 10 Listiny každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

Judikatorní zásady

Právo na zachování dobré pověsti jak fyzické, tak právnické osoby a právo každého na svobodný projev a informace, které v sobě zahrnuje i právo kritiky, patří mezi základní, ústavně zaručená práva. Právní praxe v zásadě vychází z principu rovnosti základních práv, podle kterého žádné ústavně zaručené základní právo není samo o sobě nadřazeno jinému. Při posuzování otázky (ne)oprávněného zásahu do dobré pověsti fyzické nebo právnické osoby formou zveřejnění difamující informace (kritiky) se zpravidla dostává právo na zachování dobré pověsti a právo na svobodu projevu do střetu.

V případě jejich kolize je vždy třeba zvažovat konkurující si základní práva s ohledem na konkrétně skutkově utvořený základ a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv. To znamená, že svoboda projevu a právo na informace nejsou neomezené a bezbřehé, a to ani v případech, kdy se dotýkají otázky vážného veřejného zájmu.

Přestože je kritika jako součást svobody projevu a široké a veřejné informovanosti nepochybně důležitým nástrojem demokracie ve společnosti, musí mít i svoboda projevu, včetně práva pronášet kritiku, v demokratické společnosti své meze (srov. čl. 17 odst. 4 Listiny) tak, aby nedocházelo k závažným nežádoucím újmám na právu na ochranu osobnosti (včetně práva na zachování dobré pověsti) kritizovaných osob.

Případy z praxe

Kastelánka zámku se pro regionální noviny kriticky vyjádřila k organizaci nočních prohlídek zámku, za což dostala výpověď pro porušení pracovní kázně. Vadilo jí, že zaměstnavatel neuzavřel smlouvu o organizování nočních prohlídek s místní obecně prospěšnou společností stejně jako v předešlém roce. Jenže zaměstnankyně sama byla členkou této obecně prospěšné společnosti. Nelze se proto divit, že jí Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí spisová zn. 21 Cdo 4418/2007, ze dne 13. 11. 2008, vytkl nedostatek loajality. Zaměstnankyně tak nebyla ve sporu úspěšná, když NS konstatoval s obecným judikatorním významem pro všechny

další případy, že **povinnost nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele patří k základním povinnostem zaměstnanců, jež představují ve své obecnosti mravní imperativ kladený na každého zaměstnance, jenž ve svém obsahu znamená určitou míru loajality ve vztahu ke svému zaměstnavateli, a zároveň též i obecnou prevenční povinnost zaměstnance ve vztahu k majetku a oprávněným zájmům zaměstnavatele; jde o požadavek na určitou úroveň kvality chování zaměstnance.**

Zaměstnanec zdravotní pojišťovny si za kritiku vedení a hospodaření instituce vysloužil okamžité zrušení pracovního poměru, když expresivně naznačil, že dochází k tunelování veřejných prostředků. Jeho případ skončil až u Ústavního soudu, který ve svém nálezu spis. zn. I ÚS 1990/08, ze dne 23. 3. 2010, uvedl, že **svoboda projevu jako taková se vztahuje nejen na tvrzení či stanoviska příznivě přijímaná či považovaná za neškodná nebo bezvýznamná, ale i na ta, která jsou považována za polemická, kontroverzní, šokující nebo třeba i někoho urážející – nutno je však vždy zkoumat, zda předmětná kritika nepřekročila určité meze.**

Zda předmětná kritika nepřekročila meze, je třeba vždy posoudit v celku, včetně jejího znění a kontextu, v němž byla pronesena. Zaměstnanec se konstituční tribunál proti zaměstnavateli a také obecným soudům zastal, když posoudil na straně jedné závažnost možné újmy zaměstnavatele, na druhé straně pohnutky

zaměstnance a přísnost uložené sankce, přihlédl k tomu, že kritika nebyla veřejná, nebyla nikde publikována. Také vzal v úvahu, že je ve veřejném zájmu kritika upozorňující na případné nedostatky v hospodaření s veřejnými finančními prostředky.

Úřednice městského úřadu si kolegům postěžovala na šikanu ze strany zaměstnavatele, za to dostala výpověď. Ve sporu, v němž napadla její platnost, uspěla, když Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí spis. zn. 21 Cdo 560/2012, ze dne 21. 3. 2013, uzavřel, že **nelze jako porušení pracovní kázně hodnotit vyjádření kritiky ze strany zaměstnankyně vůči postupu zaměstnavatele adresované ostatním zaměstnancům, když uvedená kritika nijak nenarušila chod zaměstnavatele ani nevybočila ze společenských norem, a nebylo prokázáno, že by zaměstnankyně, za účelem vynesení kritických výroků, přerušila práci nebo znemožnila pracovat jiným zaměstnancům zaměstnavatele ani že by je snad, byť na chvíli, zdržela od jejich práce.**

Ovšem jiné zaměstnance (čističky odpadních vod) stála kritika zaměstnavatele učiněná ve veřejném zájmu místo a ještě spoustu starostí a soudních výdajů. Jejich případ, kdy se bránili okamžitému zrušení pracovního poměru, totiž dokonce dvakrát putoval soustavou obecných soudů a dvakrát skončil u Ústavního soudu. Napoprvé se jich Ústavní soud zastal (nález spis. zn. III. ÚS 298/12, ze dne 13. 12. 2012), když uznal, že poukaz na ohrožování životního prostředí je ve veřejném zájmu (k němu ovšem přidali ještě kritiku podivného hospodaření zaměstnavatele). Vytkl obecným soudům, že měly pečlivěji poměřovat a zvažovat, který zájem – zda veřejný (ochrana společenských hodnot) či soukromý (dodržování smluv, loajalita) – převažuje. Ovšem napodruhé, poté co soudy případ znovu prozkoumaly, už stěžovatelé neuspěli (nález spis. zn. IV. ÚS 2449/15, ze dne 4. 11. 2015).

Zaměstnanci totiž udělali tu chybu, že na problém upozornili nejenom státní orgány, ale informovali o nich i soukromé subjekty. Z toho dovodil i Ústavní soud, že **jednali v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele, jelikož sledovali i jiné cíle než ochranu veřejného zájmu, a naopak jednali ve snaze poškodit svého zaměstnavatele.**

Zaměstnanec televizního zpravodajství přirovnal interní poměry v televizi k totalitnímu režimu, když kritizoval, že je z pozice redaktora-reportéra povinen vedení předem posílat plán reportáží, aby mohlo rozhodnout, které budou realizovány a vysílány. Tyto skutečnosti byly popsány v článku na internetovém portálu věnujícím se televiznímu vysílání, na což zaměstnavatel reagoval okamžitým zrušením pracovního poměru.

Nejvyšší soud ČR ve sporu o neplatnost rozvázání pracovního poměr dal ve svém rozsudku spis. zn. 21 Cdo 1043/2016, ze dne 20. 3. 2017, za pravdu zaměstnavateli, když shledal zaměstnancovu kritiku neoprávněnou.

Zdůraznil, že kritériem oprávněnosti kritiky (popř. přípustného zveřejněného negativního hodnotícího úsudku) jsou pravdivé podklady, v daném případě se však tvrzení zaměstnance o nepřipustném zasahování vedení televize do zpravodajství a o cenzuře neprokázalo. Proto nešlo o přípustnou kritiku a zaměstnanec porušil povinnosti nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele ve smyslu ust. § 301 zákoníku práce. NS ČR shledal v jednání zaměstnance porušení pracovní kázně v nejvyšší míře intenzity (zvlášť hrubým způsobem), když zohlednil závažnost a intenzitu zveřejněných difamujících informací, které zajisté mohly (byly objektivně způsobitelné), tím spíše z pozice redaktora-reportéra, vyvolat u veřejnosti dojem o narušení objektivnosti a vyváženosti informací poskytovaných ve zpravodajských pořadech a zásadním způsobem tak zasáhnout do dobré pověsti dané televize.

Jaká kritika je přípustná

Nejvyšší soud ČR v posledně jmenovaném rozhodnutí konstatoval, že **jakýkoli neoprávněný zásah do dobré pověsti zaměstnavatele formou nepřipustné (neoprávněné) kritiky ze strany zaměstnance znamená porušení povinnosti zaměstnance nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele ve smyslu ust. § 301 písm. d) zákoníku práce. NS ČR formuloval kritéria, která má splňovat oprávněná (přípustná) kritika zaměstnavatele ze strany zaměstnance. Lze je shrnout takto: musí být založena na pravdivých (podložených) skutkových tvrzeních a pravdivých podkladech. I zveřejněný negativní hodnotící úsudek o určité osobě, aby byl právně přípustný, musí vycházet z pravdivých podkladů.** NS ČR v rozsudku spis. zn. 21 Cdo 1043/2016, ze dne 20. 3. 2017, vyložil střet práv a východiska pro jeho řešení takto:

Při výkonu základního práva na svobodu projevu může dojít k zásahu do práva na zachování dobré pověsti fyzické nebo právnické osoby nejen zveřejněním nepravdivých (nepodložených) znevažujících (difamujících) skutkových tvrzení, která jsou objektivně způsobitelná ohrozit či poškodit dobrou pověst dotčené osoby, ale i zveřejněním nepřipustných hodnotících úsudků o určité osobě. K neoprávněnému zásahu do dobré pověsti fyzické nebo právnické osoby nedojde jedině v případě, že jde o kritiku právem přípustnou, resp. kritiku oprávněnou. Má-li jít o kritiku přípustnou (oprávněnou), musí být věcná a konkrétní a současně přiměřená co do obsahu, formy i místa, tj. že nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň uznaného cíle (tedy – řečeno jinak – nesmí být vzhledem k cílům kritiky přemrštěná, přehnaná).

Věcnost kritiky vyžaduje, aby vycházela z pravdivých (podložených) skutkových tvrzení, resp. z pravdivých podkladů jako premis pro hodnotící úsudek, z nichž jsou současně dovozovány odpovídající závěry.

Nejsou-li skutková tvrzení, resp. podklady pro hodnotící úsudek, pravdivá a jsou-li difamující, nelze kritiku považovat za přípustnou. Při posouzení toho, zda se jedná o přípustnou (oprávněnou) kritiku, je vždy třeba přihlížet ke konkrétním okolnostem daného případu. Jestliže kritika v konkrétním případě vybočí z mezí její přípustnosti, není namístě upřednostňovat právo na svobodný projev před právem na ochranu dobré pověsti fyzické nebo právnické osoby. Jedná se o excés, který představuje neoprávněný zásah do dobré pověsti fyzické nebo právnické osoby se všemi s tím spojenými následky občansko-právní odpovědnosti osoby, jež se takového zásahu dopustila.

Závěr

Je zřejmé, že zaměstnance lze postihnout i za jinak oprávněnou kritiku, která ovšem zaměstnavatele poškozují.

Takže se slovy na adresu zaměstnavatele raději uvážlivě a opatrně!

*Richard W. Fetter,
právník zabývající se občanským a pracovním právem*

VOLBY PRO POKROČILÉ

Komponovaný večer na téma voleb

**BIO OKO, Františka Křížka 15, Praha 7
čtvrtek 5. 10. 2017 v 20.30 hodin**

Zajímá Vás, jak se odevzdané hlasy při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR přepočítávají. Jakou sílu má vlastně neodevzdaný hlas? Jak funguje to okřídlené, že kdo nehlasuje, hlasuje pro to, co nechce? Co se stane s hlasy odevzdanými stranám, které nedostanou 5 %? Nebo je Vám všechno výše uvedené zcela jasné a máte na ústavní právníky jiné otázky?

Tak i o tom bude večer pro dospělé na téma voleb.

Jedním z našich hostů bude i JUDr. PhDr. Marek Antoš, LL.M., Ph.D. z katedry Ústavního práva Právnické fakulty UK, specialista na volební právo.

Další hosty a podrobný program naleznete na webu www.volitpomaha.cz.

Těšíme se na Vás,
Mgr. Alena Švejnová
organizátorka akce

Vstupné 140 Kč

Předplatitelé časopisu Informace pro lékařské praxe zdarma.

Prosíme o laskavou zprávu na email svejnovova@mac.com nebo na telefon 603 700 773, že se zúčastníte.

Předplatné časopisu Informace pro lékařské praxe na rok 2017

činí **1245 Kč** (včetně DPH)

**Předplacením časopisu
si zajistíte:**

- 6 čísel ročníku
- na vyžádání elektronický archiv 2016
- zdarma písemnou právní, daňovou a administrativní poradnu
- recepty za 9 Kč včetně DPH (cena je uvedena za 100 listů), ostatní zdravotnické tiskopisy za příznivé ceny
- o různých předplatitelských výhodách budete postupně informováni

Časopis

Informace pro lékařské praxe si můžete objednat na e-mailu: **info@infolekar.cz**

a na adrese redakce časopisu **Informace pro lékařské praxe, Konstantinova 1481/20, 149 00 Praha 4,**

na telefonu **267 910 430.**

**Děkujeme stálým odběratelům
za podporu.**

**Věříme, že i v budoucnu naleznete
v našem časopise pro svou praxi
mnoho užitečného!**

Za vydavatele časopisu
Mgr. Alena Švejnová